

Archeologienota

Leuven, Brusselsestraat 137-139
Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Leuven, Brusselsestraat 137-139.

Auteur

Tristan Minne

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2021-0136

Plaats en datum

Gent, 12 februari 2021

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1693
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

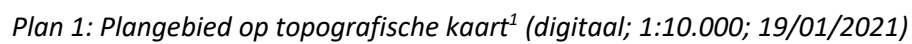
Inhoud

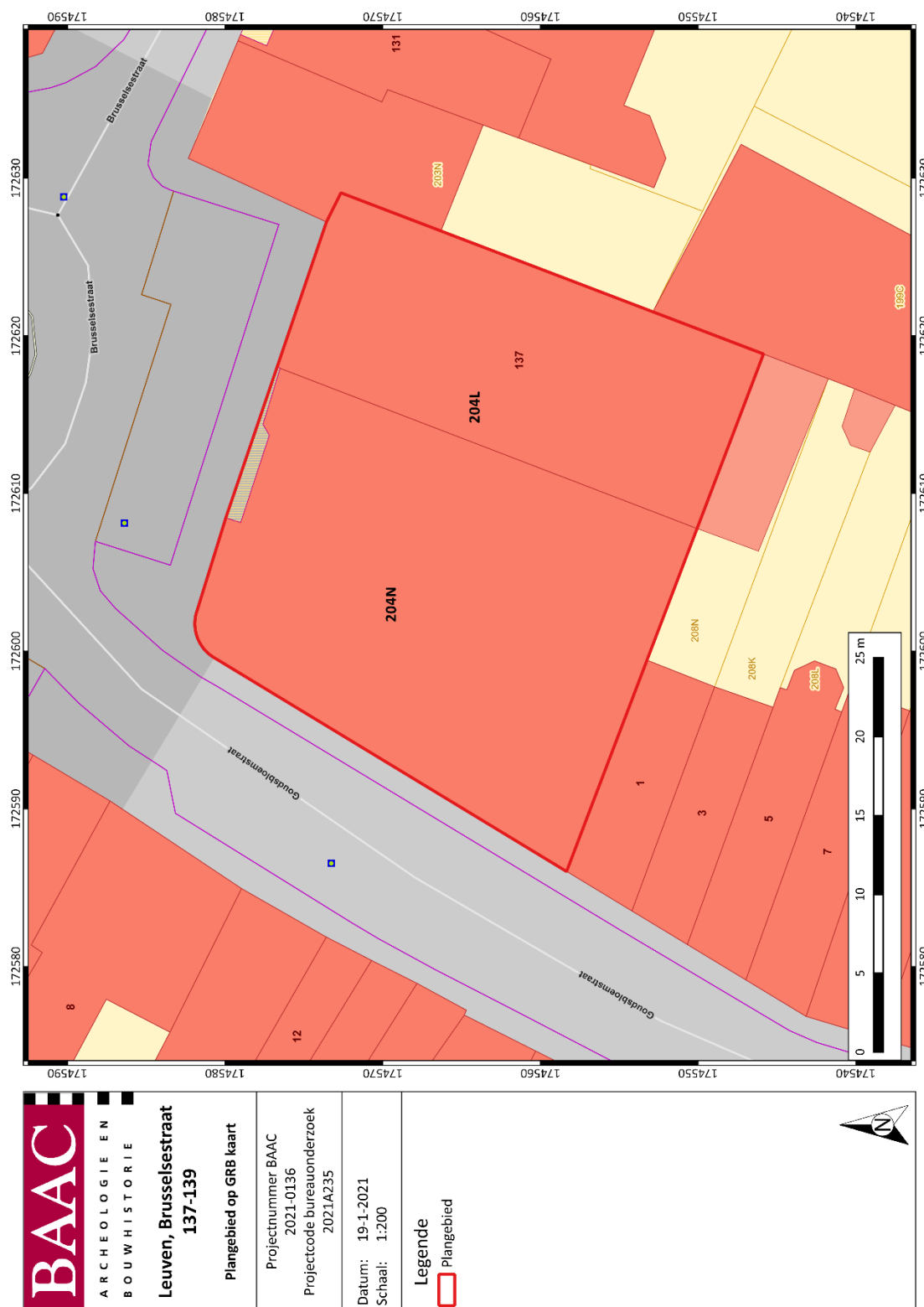
1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens	1
1.2	Juridisch kader en onderzoektraject	4
1.3	Aanleiding	4
1.4	Huidige situatie en geplande werken	5
1.4.1	Huidige situatie	5
1.4.2	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.5	Randvoorwaarden	9
2	Bureauonderzoek	10
2.1	Werkwijze en strategie	10
2.1.1	Onderzoeksdoelstelling	10
2.1.2	Onderzoeksvragen	10
2.1.3	Methoden en technieken	10
2.2	Assessment	12
2.2.1	Landschappelijk kader	12
2.2.2	Historisch kader	19
2.2.3	Cartografische bronnen	24
2.2.4	Orthofotografische bronnen	34
2.2.5	Archeologisch kader	37
2.3	Synthese onderzoeksresultaten	44
2.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	44
2.3.2	Archeologische verwachting.....	44
2.3.3	Synthesepan	46
2.4	Besluit	48
2.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	48
2.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	48
2.4.3	Keuze onderzoeksmethode	49
3	Samenvatting	51
4	Lijsten.....	52
4.1	Figurenlijst	52
4.2	Plannenlijst	52
4.3	Tabellenlijst	52
5	Bibliografie	53

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Leuven, Brusselsestraat 137-139		
Ligging	Brusselsestraat 137-139, Stad Leuven, provincie Vlaams-Brabant		
Kadaster	Leuven, 4 AFD, E, 204L, 204N		
Coördinaten	Noordwest:	x: 172600,98	y: 174581,48
	Noordoost:	x: 172629,20	y: 174572,53
	Zuidwest:	x: 172586,31	y: 174558,08
	Zuidoost:	x: 172618,96	y: 174545,66
Oppervlakte plangebied	925 m ²		
Oppervlakte geplande ingrepen	925 m ²		
Kartering gewestplan	Woongebied		
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0136		
Bureauonderzoek	Projectcode	2021A235	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00020	
	Betrokken actoren	Tristan Minne (archeoloog)	

¹ AGIV 2021e

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)² (digitaal; 1:250; 19/01/2021)

² AGIV 2021b

1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wooneenheden met ondergrondse parkeergelegenheid) die qua omvang een directe bedreiging kunnen betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Leuven, Brusselsestraat 137-139* bedraagt ca. 925 m², de geplande bodemingrepen hebben een oppervlakte van ca. 925 m². Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site, ligt in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden

geen archeologie).³ De betreffende archeologisch beschermde zone is de historische stadskern van Leuven.⁴ De afbakening van deze archeologisch vastgestelde zone is gebaseerd op het 19^e-eeuwse gereduceerde kadaster. Daarnaast werden in de directe omgeving van het plangebied waarden voor ‘beschermde onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal. Hierbij gaat het over de parochiekerk Sint-Jacob met omgeving⁵ dewelke zich ten zuidoosten van het plangebied bevindt.

Aangezien het plangebied in vastgestelde archeologische zone ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen, waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² bedraagt en de totale oppervlakte van de bodemingreep 100 m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het plangebied is momenteel volledig bebouwd. Deze bebouwing is opgemaakt uit een winkel over de volledige oppervlakte van het plangebied. Boven deze winkel bevinden zich enkele appartementen. De bebouwing is gedeeltelijk onderkelderd. In de noordwestelijke hoek van het plangebied bevindt zich een kelder die reikt tot een diepte van 2,2 m. In het noordwesten en westen van het plangebied bevonden zich twee smeerputten met een diepte van 1,5 m en 1,1 m.

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein de constructie van een nieuwbouw studentenresidentie genaamde “Blauwe Hoek”. De residentie zal beschikken over een ondergrondse parking dewelke het volledige oppervlak van het plangebied zal beslaan. Gelijk aan het straatniveau en boven op de parking zullen er wegenissen, een groenzone en het uiteindelijke gebouw komen. De residentie zelf zal bestaan uit vier verdiepingen. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden mogelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Volgende geplande ingrepen zijn (Plan 3):

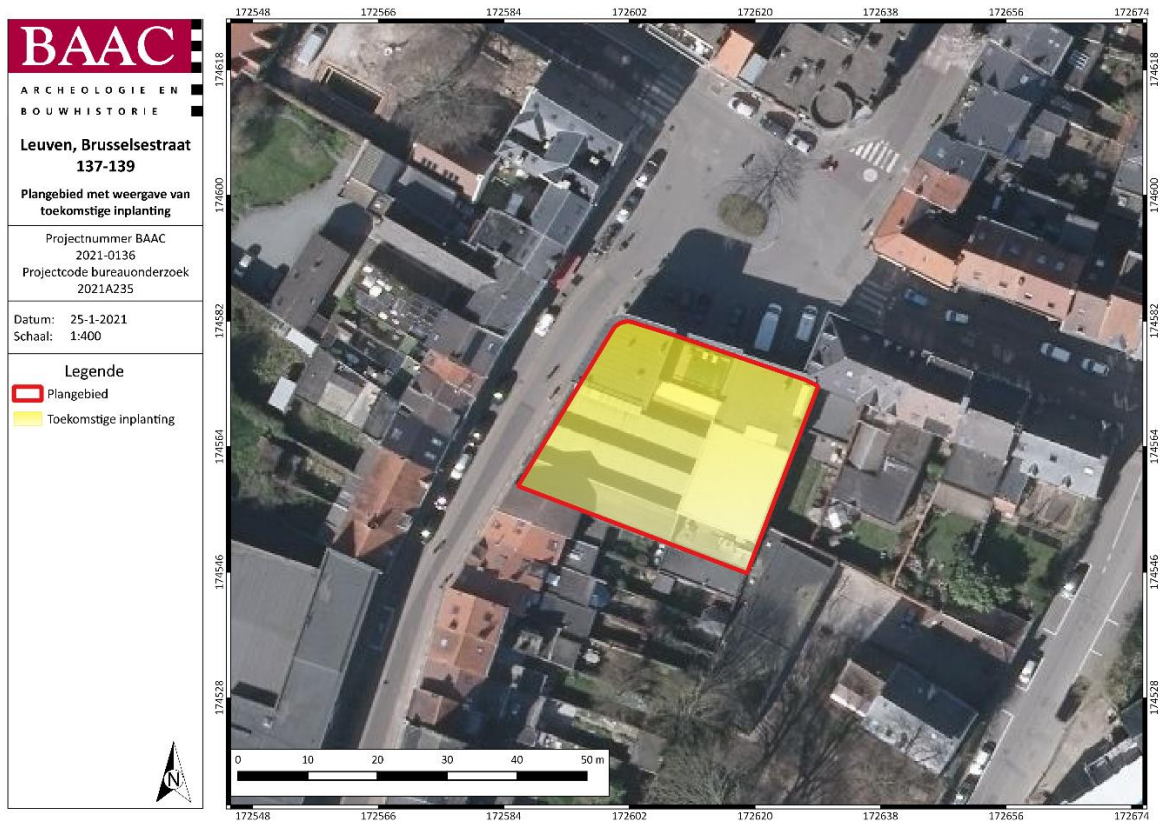
- Sloop huidige bebouwing: De volledige oppervlakte van het plangebied zal worden ingenomen door het geplande nieuwbouwproject. Hieraan voorafgaande zal de huidige bebouwing volledig moeten afgebroken worden. Deze bestaat uit een winkel over de gelijkvloers en appartementen in bovenbouw.
- Aanleg parkeerkelder (Figuur 1): De parkeerkelder is opgebouwd uit één niveau. De oppervlakte van de geplande parkeerkelder is ca. 925 m² met een diepteverstoring die reikt tot 21,18 m + TAW ten opzichte van 25,20 m + TAW als straatniveau (Figuur 2).
- Aanleg woonblok (Figuur 3): Boven de kelderparking zal een studentenresidentie voorzien worden die zich volledig binnen het oppervlak van het onderliggend niveau zal bevinden.

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021.

⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 11901

⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 2250

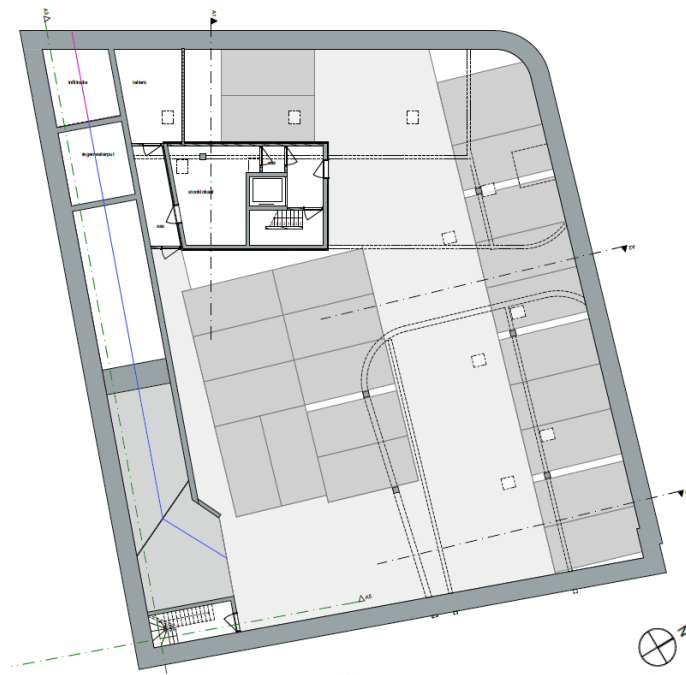
- Aanleg groenzone en wandel- en fietspad (Figuur 4): In het zuidoosten van het plangebied, boven op de kelderparking, zal een wandel- en fietspad voorzien worden met aan weerszijde een groenzone. Het merendeel van de groenzone zal gras- en boombegroeiing bevatten.

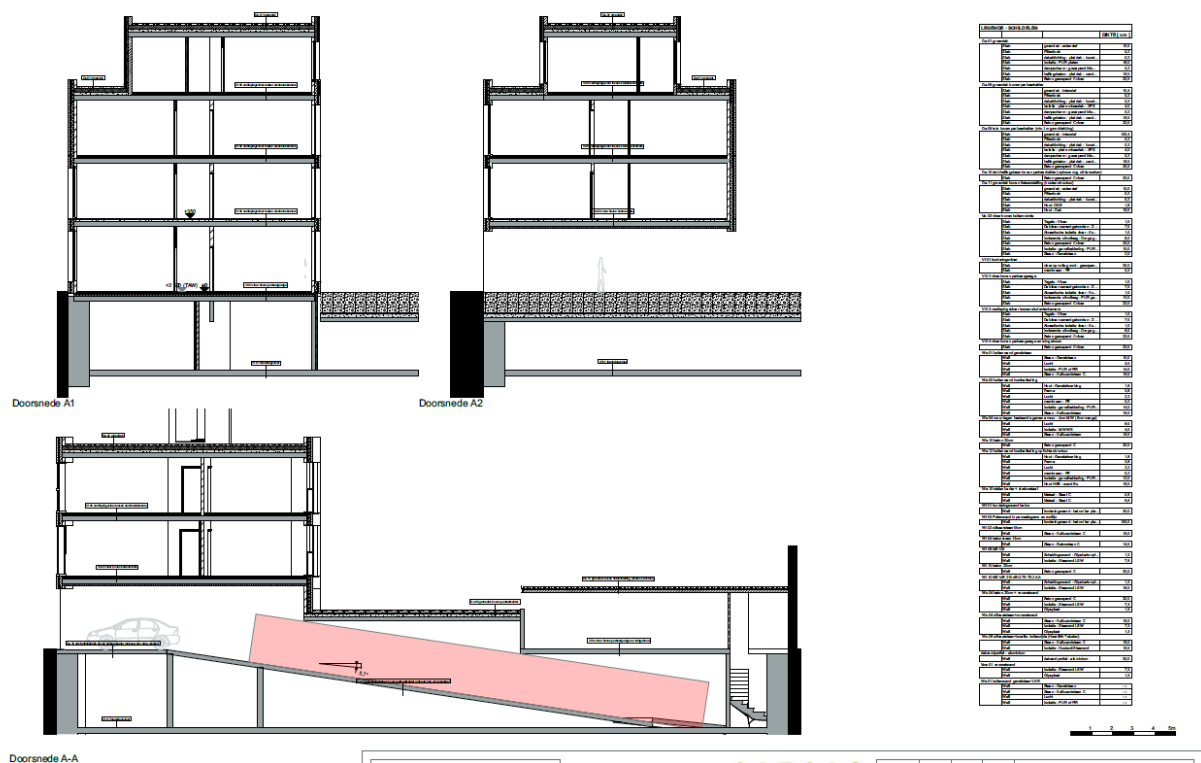
Plan 3: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting⁶ op orthofoto⁷(digitaal; 1:1; 19/01/2021)

⁶ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁷ AGIV 2021d

Figuur 1: Grondplan van de ondergrondse parking⁸

Figuur 2: Doorsnede van de toekomstige inplanting⁹

⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 3: Schetsen van toekomstig inplanting¹⁰

Figuur 4: Overzicht geplande werken op begane grond¹¹

¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer

Impactanalyse

De maximale verstoringsdiepte binnen het plangebied zal tot ca. 4 m diepte gaan. Deze zal veroorzaakt worden bij de aanleg van de kelderbodem. De nul-pas van het project wordt gelijkgelegd met het straatniveau en stemt overeen met 25,20 m + TAW. Het laagstgelegen niveau van de kelder zal zich op 21,18 m + TAW bevinden. De totale oppervlakte van deze ingreep beslaat de totale oppervlakte van het plangebied, nl. 925 m². Bij deze ingreep dient er tevens rekening gehouden te worden met een bufferzone van 20 cm.

1.5 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat er nog gebouwen op het terrein staan die moeten worden gesloopt, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het vervolgonderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Digitaal hoogtemodel
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.¹²

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Historische kaarten en topografische kaarten (resultaten van Cartesius ea)

Er werd bij het voeren van dit onderzoek wetenschappelijke advisering ingewonnen bij de stadsarcheoloog van de stad Leuven.

¹² CARTESIUS 2021

2.2 Assessment

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

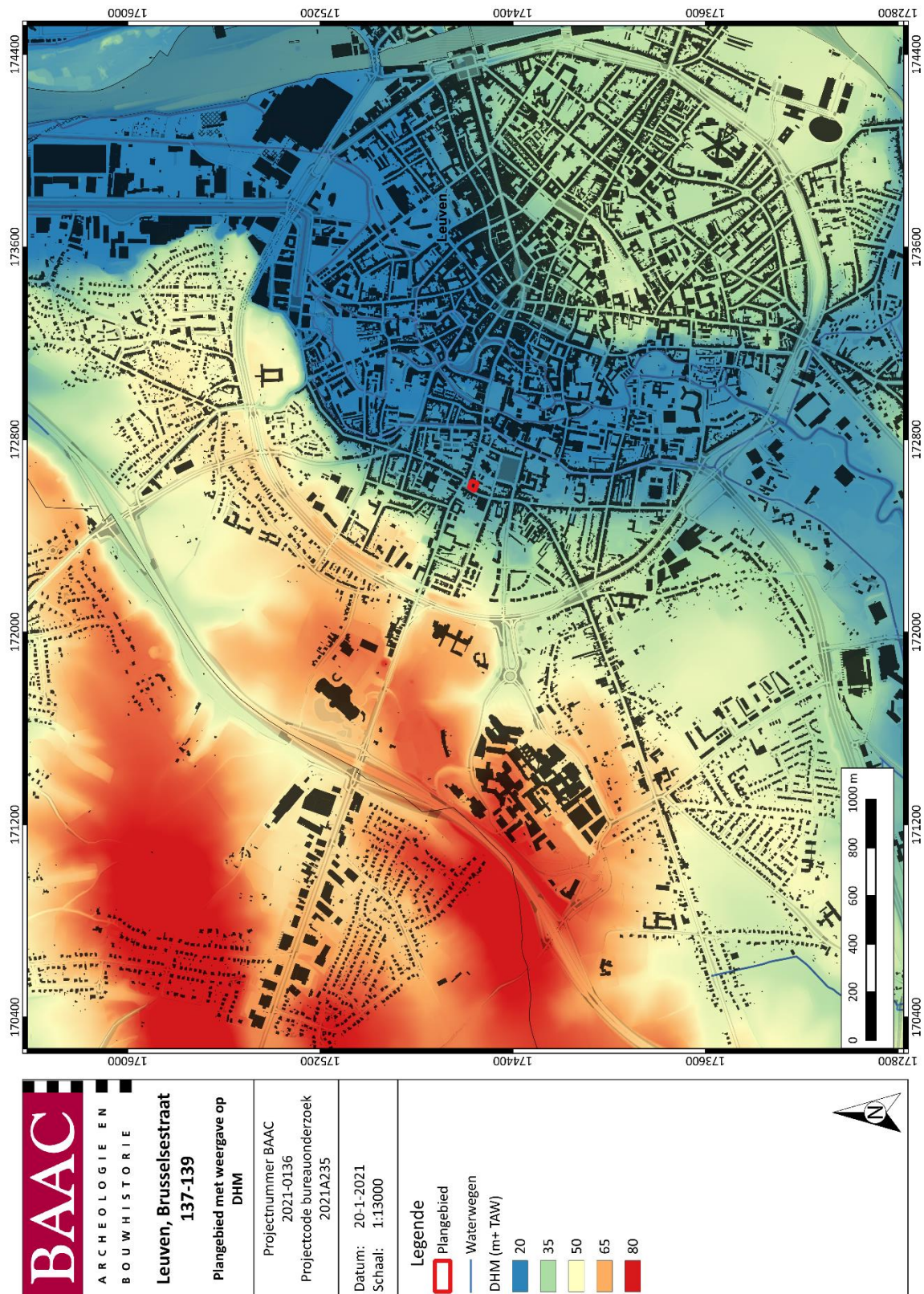
2.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op de topografische kaart (Plan 1) en de kadasterkaart (Plan 2). Het plangebied Brusselsestraat 137-139 is gelegen in de Vlaams-Brabantse stad Leuven aan de hoek van de Goudbloemstraat en de Brusselsestraat. De stad wordt in het noorden begrensd door Haacht en Rotselaar, in het oosten door Holsbeek, Lubbeek en Bierbeek, in het zuiden door Oud-Heverlee en in het westen door Bertem en Herent.

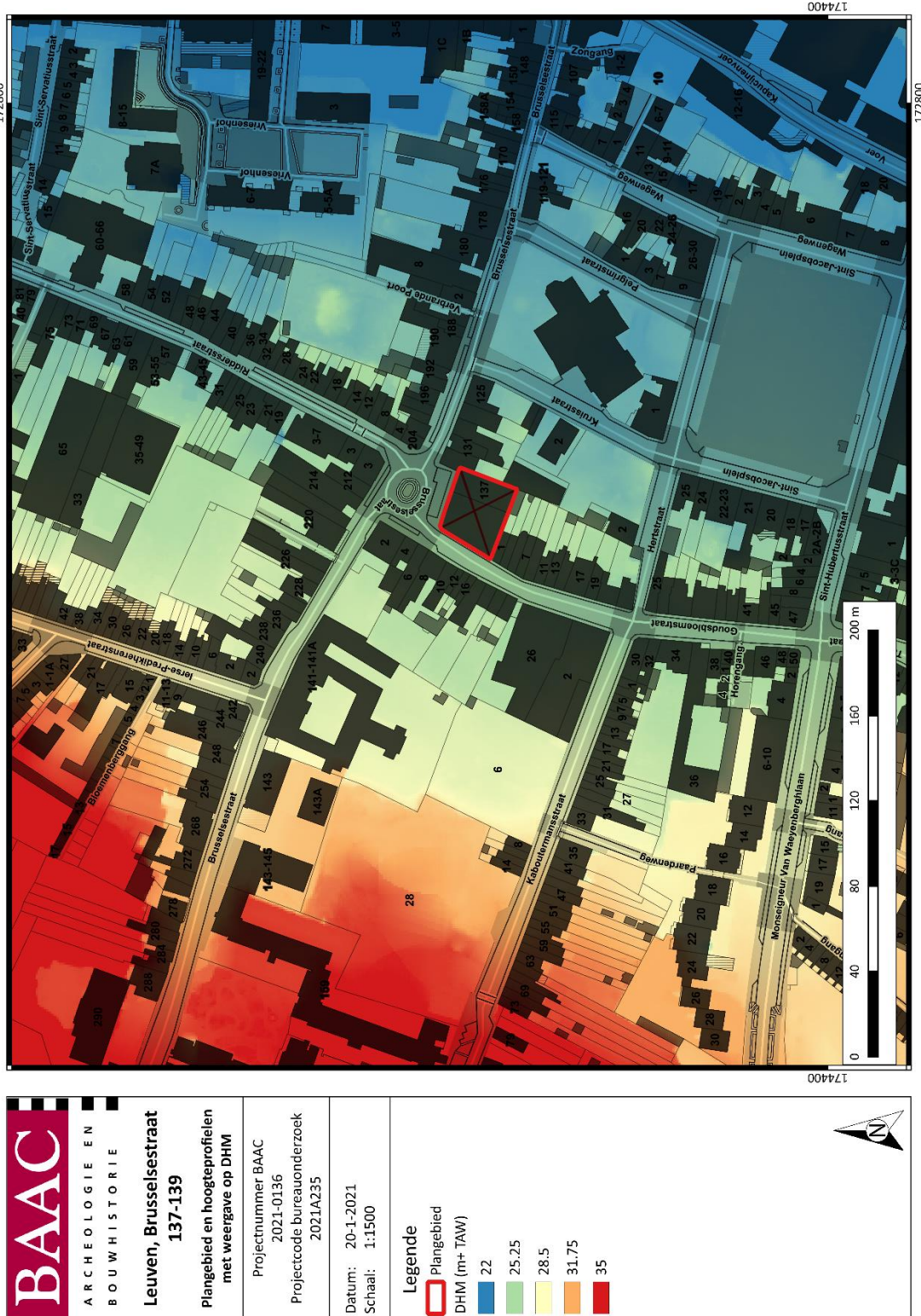
Het plangebied situeert zich binnen de westelijke helft van de stadskern. Volgens het gewestplan bevindt het plangebied zich in woongebied.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 20 en 80 m + TAW (Plan 4). De regio wordt gekenmerkt door hoger gelegen zones en de prominent lagergelegen Dijlevallei, waarbinnen de Leuvense stadskern zich bevindt. Het plangebied vertoont een hoogte van ca. 25 m + TAW (Plan 5, Figuur 5). Er is een sterke daling van noordwest/west naar zuidoost/oost waarneembaar in de omgeving van het plangebied. Het plangebied zelf bevindt zich binnen een topografische overgangszone maar is relatief vlak.

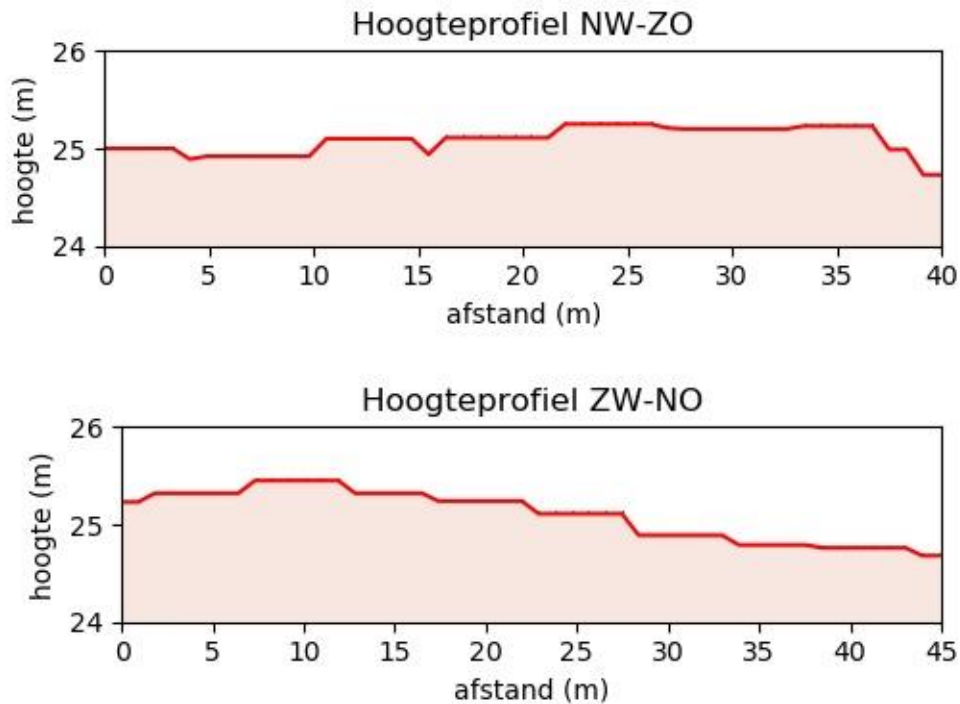
Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹³ met waterwegen (digitaal;
 1:1; 19/01/2021)

¹³ AGIV 2021a

Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM¹⁴ (digitaal; 1:1; 20/01/2021)

¹⁴ AGIV 2021a

Figuur 5: Hoogteverloop terrein¹⁵

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in het Noord-Brabants plateau.¹⁶

Volgens de kaart van de traditionele landschappen in Vlaanderen valt het plangebied in een stedelijke agglomeratie, die de Dijlevallei met een noord-zuidelijk verloop onderbreekt. Op ca. 600 m ten westen van het plangebied is de Brabantse leemstreek, of nog het Land van Bertem-Kortenbergh, gelegen. In het oosten is er sprake van het zandige Hageland.¹⁷

Leuven ligt met andere woorden op het raakpunt van drie geografische gebieden: de vlakte van Laag-België in het noorden en noordwesten, de heuvels van het Hageland in het oosten en het Brabantse leemplateau in het zuiden en het zuidwesten. De historische stadskern heeft zich gevormd op de plaats waar de rivier de Dijle werd gekruist door een oude Romeinse weg die Tienen met Elewijt verbond. De Dijle ontspringt ten zuiden de stad op het Brabantse plateau. De rivier en haar bijrivieren snijden zich diep in het plateau in, om vervolgens bij het verlaten van het plateau door de stad te stromen waar zich in de alluviale vlakte een aantal zijarmen en eilanden gevormd hebben. De stadskern ligt zowel in de alluviale vlakte van de rivier als op de hogere, afgevlakte delen van het plateau, zodat binnen de stad steile hellingen voorkomen.¹⁸

Het onderzoeksgebied is gelegen in het bekken van de Dijle, onderdeel van het stroomgebied van de Schelde. Ten oosten van het onderzoeksgebied lopen de Voer en de Dijle. Het deelbekken van de Voer omvat nagenoeg heel het grondgebied van de gemeenten Tervuren en Bertem en het westelijke deel van Leuven. De Voer mondt in Leuven uit in de Dijle. De meest oostelijke waterloop is de Dijle met van zuid naar noord arm één, twee, drie, vier en vijf. De Dijle heeft een lengte van 86 kilometer en ontspringt in Houtain-le-Val. Vervolgens stroomt de Dijle in noordoostelijke richting Leuven binnen.

¹⁵ AGIV 2021a

¹⁶ DE MOOR & MOSTAERT 1993

¹⁷ AGIV 2021f

¹⁸ VAN UYTVEN 1980, 15-18.

Uiteindelijk gaat de Dijle, vlak nadat de Zenne in haar loop uitmondt, in Rumst samen met de Nete over in de Rupel.

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van formatie van Kortrijk (Plan 6), dewelke uit een grijze klei met siltige en fijnzandige tussenlagen bestaat en tijdens een periode van getijdewerking is afgezet. De Formatie van Kortrijk is de oudste formatie van uit het eoceen. Deze afzetting komt aan de oppervlakte voor onder het quartaire alluvium van de Dijle en in de valleien van andere beken waar de erosie tijdens de huidige landschapsvorming zich het diepst heeft voortgezet.¹⁹

Naar het westen toe bevindt zich de formatie van de Zanden van Brussel, die in het grootste deel van het Dijlebekken als tertiair substraat worden aangetroffen. Deze werden afgezet in een periode van transgressie tijdens het eoceen (56,0-33,9 miljoen jaar geleden).²⁰ Het betreft geelgrijs zand dat kalkhoudend is en waarin kiezel- en kalksteenbanken voorkomen. Deze kalksteen werd -en wordt nog steeds- gewonnen en gebruikt voor het optrekken van menig gebouw in de streek rondom Leuven. Afhankelijk van hun specifieke korrelgrootte-eigenschappen en hun glauconietgehalte of kalkinhoud worden ze voor verschillende doeleinden in de bouwsector aangewend.²¹ Tot de Formatie van de Zanden van Brussel behoren vier leden: de Zanden van Diegem, het Zand van de Kraaienberg, het Zand van Neerijse en het Kalkzand van de Gobertange.

Quartair

Aan het begin van het quartair was Midden-België een tertiaire kustvlakte, die stilaan werd opgeheven, maar waar anderzijds ook erosie plaatsvond onder invloed van rivieren. Dankzij de aanwezigheid van de ijzerzandsteenbanken uit het Diestiaan konden de Diestiaanheuvelds het meeste weerstand bieden aan de fluviatiele erosie, waardoor zij als kammen uit het reliëf bleven steken. De eerste fase van het quartair, het pleistoceen (2,58 miljoen tot 11,7 duizend jaar geleden), werd gekenmerkt door een cyclische afkoeling van het klimaat tijdens de ijstijden. Tijdens de winters was de ondergrond bevroren en tijdens de zomers, die kort maar relatief warm waren, ontdooide enkel de bovenste grondlaag. De overwegende noordnoordwest winden brachten sneeuw, leem en zand mee dat opgewaaid werd uit de blootliggende sedimenten die niet door het plantendek werden vastgehouden. Dit materiaal werd weer afgezet zodra de wind haar energie moest verbruiken om over reliëfhindernissen te komen. Zo werd Midden-België bedekt door een zandleem- tot leemmantel, waarbij het iets zwaardere zandleem eerder werd afgezet dan het leem. De leem en zandleem in onze streken is hoofdzakelijk afgezet tijdens de laatste ijstijd, het weichseliaan. In de buurt van Leuven komt zowel leem als zandleem voor.²²

Het hier op volgende holoceen (11,7 duizend jaar geleden tot heden) wordt gekenmerkt door een opwarming van het klimaat.²³ Deze klimaatsverbetering had belangrijke gevolgen: het afsmelten van de enorme ijsmassa's, de verhoging van het zeeniveau en het vervangen van de toendra door een bosvegetatie. Dit had zijn weerslag op de holocene morfologie enerzijds door sedimentatie van het alluvium, die zorgde voor de opvulling van de dalen, en anderzijds door erosie onder de vorm van ravinatie. Ook menselijke activiteiten, zoals landbouw en ontbossing, hadden invloed op het landschap en de bodemvorming.

Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als type 6 (Plan 7.). Profieltype 6 duidt op zandleemafzetting. Vlakbij ten westen van het plangebied is profieltype 5 gekarteerd

¹⁹ DE GEYTER 2001, p.28

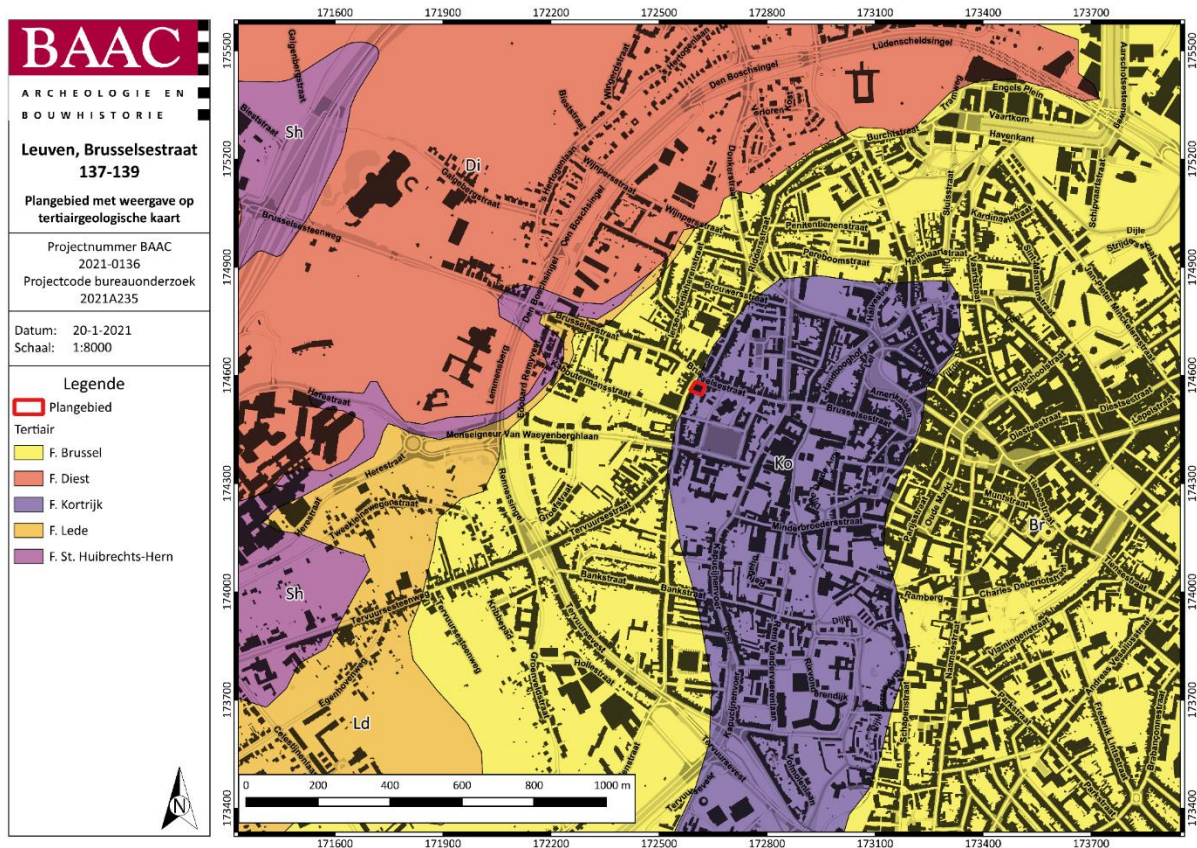
²⁰ DE GEYTER. 2001, p 11, 33-34, 35-36.

²¹ DE GEYTER. 2001, p 40.

²² GOOSSENS E., 2007, p 28-29, 35, 36-37.

²³ GOOSSENS E., 2007, p 27-28, 31, 39-37.

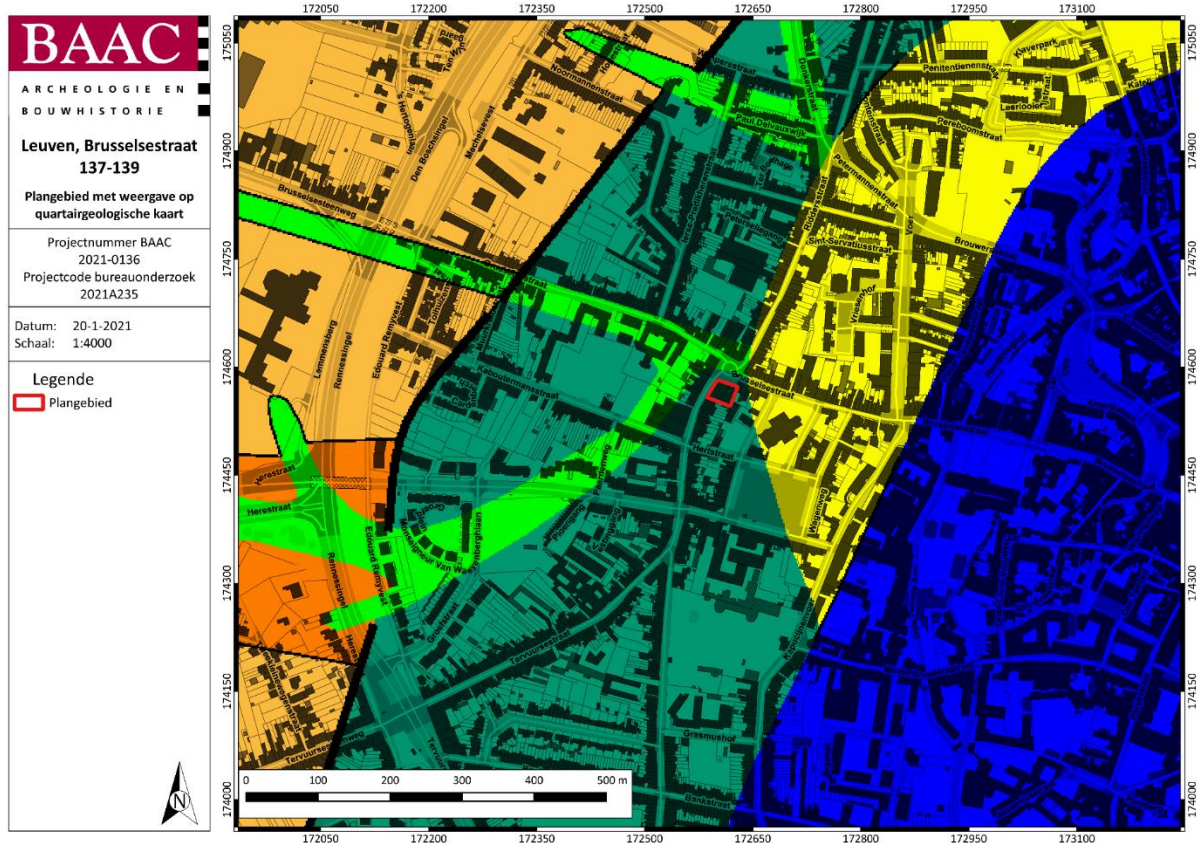
dewelke betrekking heeft op colluvium, daterend in het holoceen. Direct ten oosten van het plangebied bevindt zich nog profieltype 3 die een venige, kleiige leem rivierafzetting is van de Korbeek-Dijle op veen van Rotselaar, daterend in het holoceen.²⁴

Plan 6: Plangebied op de tertiairgeologische kaart²⁵ (digitaal; 1:50.000; 20/01/2021)

²⁴ DOV VLAANDEREN 2021c

²⁵ DOV VLAANDEREN 2021b

Plan 7: Plangebied op de quartairegeologische kaart 1:50.000²⁶ (digitaal; 1:50.000; 20/01/2021)

Profieltype

6	f
f	Zandleem afzettingen

Eenheden op kaartblad 32

a	Leem en zandige leem van Rotselaar, soms met schelpengruis
b	Venige, kleine leem van Korbek-Dijle
c	Veen van Rotselaar
d	Beekalluvium
e	Colluvium (afgespoelde leem)
f	Zandleem afzettingen
g	Haspengouw leem
h	Brabant leem

Gebieden met grind aan de oppervlakte

— Grens tussen zandleemstreek (N) en leemstreek (Z)

Samengestelde gevectoriseerde Quartairegeologische Profieltypekaart van Vlaanderen 1/50.000 (VPO, 2017), op basis van de 'Quartairegeologische kaart - Kaartblad 32 Leuven, opgemaakt door E. Goossens o.l.v. F. Gullentops en N. Vandenberghe (KULeuven), 1994' en informatie uit 'Goossens E.; o.l.v. Prof. dr. Em. Gullentops F. en Prof. Dr. Vandenberghe N., 2007. Toelichting bij de Quartairegeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 66p.'

Chrono-lithostratigrafische tabel

	chronostratigrafie	diepze isotopen	lithostratigrafie			
			eolisch zand	eolisch zand-leem	eolisch leem	rivierafzetting
HOLOCEEN		1	stuifzand van Bouwel		colluvium	leem van Rotselaar
						kleileem van Korbek-Dijle
						veen van Rotselaar
PLEISTOCEN	Tardi-Glaciaal	2	Duinzand van Hechtel			
	Weichsel (Würm)	3	Dekzand van Wildert (lid windwalzanden van Zammel)	zandleem (windwalzandlemen van Wakerzeel?)	Brabant Leem	
		4			Kesseltbodem	
		4			Haspengouw Leem	grind-dalbodems
	Eowürm	5 a, d, c, b			Wameton humus	
	Eem	5 a			Rocourt bodem	(grind-terrassen)
	Saal (Riss)				Henegouwen Leem	(grind-terrassen)
Onder-Pleistoceen						plateaugrinden residuele grinden

Figuur 6: Kenmerken van de quartairegeologische kaart betreffende het plangebied²⁷

²⁶ DOV VLAANDEREN 2021c

²⁷ DOV VLAANDEREN 2021c

Bodem

Leuven bevindt zich op de grens van de zandleem- en leemstreek. Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als OB en wordt grotendeels omringd door OT, Aba en Abp (Plan 8).

De volledige Leuvense stadskern (inclusief het plangebied) wordt als OB-bodemtype gekarteerd, wat duidt op een door de mens gewijzigd of vernietigd bodemprofiel (kunstmatige gronden). Het omliggende bodemtype Aba heeft betrekking op een droge leembodem met een textuur B-horizont, waarbij de bouwvoor donkerbruin, homogeen humushoudend leem is. Verder is er sprake van het Abp-bodemtype, die voorkomen in colluviale droge leemdepressies. Deze gronden bestaan uit leemmateriaal geërodeerd van de hoger liggende plateau-gronden.²⁸

Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen²⁹ (digitaal; 1:20.000; 20/01/2021)

2.2.2 Historisch kader

Leuven: algemeen³⁰

De oudste vermelding van Leuven gaat terug tot een 11e-eeuwse kopie van de *Annales Vedastini* uit 884, waar *Luuanium* (Luvanium) vermeld wordt. De naam van de stad Leuven gaat waarschijnlijk terug op de pré-Germaanse nederzittingsnaam *Lubbanion*, afgeleid van de persoonsnaam *Lubhanos*, wat de geliefde betekent. Leuven zou dan verwijzen naar de “woonplaats van Lubhanos” of “woonplaats van de geliefde”. Een andere verklaring is dat de naam is afgeleid van de pré-Germaanse waternaam

²⁸ DOV VLAANDEREN 2021a

²⁹ DOV VLAANDEREN 2021a

³⁰ Naar DEMOEN & VANDEPLASSCHE 2016

Lubana, wat vertaalt kan worden als “nederzetting bij het liefelijke water”.³¹ Dit water verwijst dan naar de rivier de Dijle, die als een natuurlijke weg tussen de heuvels kronkelde en die vanaf Leuven bevaarbaar was. De naam van de rivier is afgeleid van *Thilia*, dat voor het eerst werd vermeld omstreeks 1008, maar waarschijnlijk nog verder teruggaat.³² De oorspronkelijke naam zou opklimmen naar het Indo-Europese *Tira*, wat “moerassig” zou betekenen.³³ Het was op de strategische positie, bij de kruising van de rivier met een oude Romeinse weg, dat de stad zich vanaf de vroege middeleeuwen ontwikkelde.

Oudste bewoning tot en met de Romeinse tijd³⁴

De oudste resten van menselijke aanwezigheid in de buurt van Leuven zijn vrij beperkt. Het betreft lithische artefacten die op verschillende plaatsen in de omgeving gevonden zijn, zoals op de Kesselberg in Kessel-Lo en in het Heverleebos. In datzelfde bos zijn ook verschillende grafheuvels gekend uit de metaaltijden. Op de Kesselberg te Kessel-Lo kwamen bij opgravingen in 1959 ook nederzettingssporen uit de ijzertijd aan het licht. De sporen bestaan uit resten van een omwalde hoogtenederzetting en aardewerk uit de midden- en late-ijzertijd (400 v.Chr. en 25 n.Chr.).³⁵ Hoogtenederzettingen, ook wel *Oppida* genoemd, zijn typisch voor de midden- en late-ijzertijd en worden over heel Europa aangetroffen. Voor Vlaanderen zijn er maar vijf gekend, waaronder dit op de Kesselberg. Waarschijnlijk kende de streek rondom Leuven tijdens deze periode een verspreide bewoning en werden ook andere hoogtes en heuvelruggen in de Dijlevallei bewoond, maar tot op heden zijn hier nog geen sporen van aangetroffen.

Na de verovering door de Romeinen van onze contreien werd de Dijle aangeduid als grens tussen de *Civitas Nerviorum* en de *Civitas Tungrorum*. De twee hoofdsteden van deze *Civitates*, Bavay en Tongeren, waren gelegen langs de belangrijkste heirbaan van Gallia Belgica tussen Keulen en Boulogne. Een andere belangrijke as liep van Tongeren, via Tienen, naar Kortrijk. Het was een aftakking van deze laatste weg die doorheen het centrum van Leuven liep, de Dijle kruiste en Tienen met Elewijt verbond. De Brusselsestraat te Leuven, die vroeger als Steenstraat gekend was, zou een onderdeel van deze weg zijn.³⁶ Bij opgravingen in deze straat in de jaren 80 van vorige eeuw werden daarenboven vondsten en sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het betref naast bouw materiaal en een betonvloer ook ijzerslakken en lokaal vervaardigd aardewerk dat te dateren valt tussen 70 en 250 n. Chr. Deze vondsten wijzen op een nederzetting die minstens gedeeltelijk in steen was opgetrokken en waar ambachtelijke activiteit plaatsvond.³⁷ Het onderbouwt de hypothese dat er op de kruising van de Romeinse weg Tienen-Ellewijt met de Dijle een baanpost of *mansio* ontstond, waar de plaatselijke bevolking zich vestigde voor ambachtelijke en commerciële activiteiten.³⁸ Ook in de streek rondom de stad werden verschillende sporen uit de Romeinse Tijd aangetroffen. Het gaat daarbij vooral om sporen van agrarische activiteit die gelinkt kunnen worden aan de vruchtbare leemgronden in de omgeving. Op het site van Stenen Kruis in Bierbeek werd in 1979 een Romeinse villa opgegraven. Zowel op het site van Stenen Kruis als op andere plaatsen ten zuidoosten en zuidwesten van Leuven zijn eveneens sporen van de aanleg van *centuriatio*, een Romeinse vorm van landverdeling, geattesteerd.³⁹

³¹ Vlaamse gemeentenamen, p. 147.

³² GYSELING, M., 271.

³³ KEMPENEERS P. 1983, 8.

³⁴ Naar DEMOEN & VANDEPLASSCHE 2016

³⁵ M.P.F. VERHOEVEN, 2015 109-112.

³⁶ Inventaris onroerend erfgoed ID 100948 Brusselsestraat.

³⁷ PROVOOST 1982: 44.

³⁸ VANDEKERCKHOVE V., 1996, 51.

³⁹ VANDEKERCKHOVE V., 1996: 42.

Middeleeuwen en nieuwe tijden⁴⁰

Zoals voor de meeste steden en gebieden in West-Europa is er weinig informatie gekend voor Leuven uit de periode van de vroege middeleeuwen. Er wordt melding gemaakt van een bezoek door Sint-Hubertus van Luik aan een Merovingische vicus in de 8^e eeuw.⁴¹ De stichting van de Sint-Pieterskerk gaat mogelijk terug tot deze periode. Nadat Karel de Grote (742-814) en zijn zoon Lodewijk de Vrome (778-840) opnieuw voor stabiliteit hadden gezorgd in de Frankische gebieden, werd hun rijk na de dood van Lodewijk opgedeeld onder zijn drie zonen. Leuven was onderdeel van het koninkrijk van Lotharius, dat na diens dood in 855 nogmaals werd opgesplitst in drie delen. Het koninkrijk Lotharingen omvatte ongeveer de Nederlanden en de Elzas-Lotharingen. Omstreeks 900 werd het koninkrijk bij het Duitse Rijk gevoegd en kreeg het de status van Hertogdom.

In 870 wordt melding gemaakt van de graaf van Leuven, die een gebied onder zich had dat zich voornamelijk uitstreckte tussen de Dijle en de Demer. In 884 werd de Karolingische burcht van deze graaf ingenomen door de Noormannen, die er hun winterkamp vestigden.⁴² De Noormannen werden pas in 891 verslagen en definitief verdreven na een veldslag die gewonnen werd door de Duitse koning Arnulf van Karinthië. De exacte locatie van de grafelijke residentie en het winterkamp van de Noormannen is tot op heden nog niet gekend, hoewel de hypothese bestaat dat deze gevestigd was in de buurt van het huidige Groot-Begijnhof. Deze hypothese komt voort uit een beschrijving van de Slag van Leuven in de *Annales Fuldenses*, de kroniek van de abdij van Fulda waarin Leuven als *Loven* vermeld staat.

De locatie van de grafelijke burcht wordt gezien als één van de twee kernen waarrond de latere stad Leuven zal groeien. De andere kern bevond zich op de rechteroever van de rivier rond de Sint-Pieterskerk op het kruispunt van de oude Romeinse weg met de Dijle. De eerste graaf van Leuven die bij naam vermeld wordt in de bronnen, is Lambert I (950-1015). De oorspronkelijke burcht werd onder zijn bewind verplaatst naar het 's Hertogeneiland, dichterbij de Sint-Pieterskerk. Hijzelf en zijn opvolgers breidden het graafschap stelselmatig verder uit. Zo kwam het graafschap Brussel, het landgraafschap Brabant en het markgraafschap Antwerpen in het bezit van de graven van Leuven. In 1183 ontving Hendrik I van Brabant de titel, Hertog van Brabant.

Leuven, de residentieplaats van deze graven en hertogen, profiteerde van de ontwikkelingen en groeide vanaf de 11^e eeuw uit tot een van de belangrijkste plaatsen binnen de Nederlanden. Door de gunstige ligging van Leuven langs de Dijle en de handelsroute Keulen-Brugge groeide de plaats uit tot een waar handelscentrum en in 1150 verwierf de bevolking van Leuven het marktrecht. Voornamelijk rond de huidige Oude Markt en de Vismarkt werden verschillende verkoophuizen en hallen opgericht. Bij opgravingen aan de Vismarkt werden bijvoorbeeld restanten aangetroffen van een kaaimuur en een houten steiger.⁴³ Doordat de Dijle pas vanaf Leuven stroomafwaarts bevaarbaar was, vormde deze haven de ideale overslaghaven voor goederen uit het omringende gebied. Van hieruit werden deze producten vervoerd naar andere steden zoals Mechelen en Antwerpen.

De graven en hertogen, voornamelijk Godfried I (1095-1139) en Hendrik I (1183-1235), lieten verschillende religieuze en openbare gebouwen optrekken. De romaanse Sint-Pieterskerk (omstreeks 1000), het Klein (1230) en Groot Begijnhof (1232), het Broodhuis (1140), het muntatelier (1156), de lakenhallen (1193) en het vleeshuis (1216) zijn hiervan enkele voorbeelden. In 1140 werd in de stad ook een schepenbank ingesteld. De belangrijkste leenmannen, handelaren en ambachtslieden verenigden zich onder bescherming van de Sint-Pieterskerk en verkregen in 1160 het stadsrecht. Deze Sint-Pietersmannen vormden de vrije burgers van de stad Leuven. Omstreeks 1165 werd gestart met

⁴⁰ Naar DEMOEN & VANDEPLASSCHE 2016

⁴¹ LEMAIRE R., 1971: 216.

⁴² VANDEKERCKHOVE V., 1996: 69

⁴³ HANSENS F., 1982; VERBEECK M., 1982.

de bouw van de eerste stenen ringmuur met torens en stadspoorten. Onder het bewind van Hendrik I (1232) werd de grafelijke residentie nogmaals verplaatst, ditmaal naar de Keizersberg, die net ten noordwesten van de stad gelegen was. Ook nodigde hij de Tempeliers uit om zich op deze hoogte te vestigen. Bij opgravingen in 1943 werden reeds restanten blootgelegd van deze burcht en in 2011 werd de toegang tot de burcht onderzocht.⁴⁴

De grootste bloei kende Leuven in de 13^e en 14^e eeuw. Deze bloei hangt nauw samen met de enorme expansie van de lakenindustrie vanaf het tweede helft van de 13^e eeuw, toen vanuit Vlaanderen veel textielarbeiders zich vestigden in Leuven. De handelaren kochten de wol in Engeland en voerden afgewerkte producten uit naar steden in heel Europa.⁴⁵ De bevolking nam enorm toe in deze periode en dit zorgde ervoor dat de ruimte binnen de eerste stadsmuur te krap werd. In 1356 werd een tweede, veel ruimere stadsomwalling gerealiseerd. Het gebied binnen deze omwalling raakte nooit volledig volgebouwd en werd gekenmerkt door een open bebouwing met ertussen tuinen, boomgaarden, landbouwbedrijven en industriële vestigingen.

Vanaf het tweede helft van de 14^e eeuw raakte de stad langzaam in verval. Door een dispuut met hertog Jan I was de hertogelijke residentie reeds in 1268 verplaatst naar Brussel en verloor Leuven stilaan haar rol als leidende stad in het Hertogdom Brabant. Steden als Brussel en Antwerpen werden steeds rijker en de lakenindustrie en wijnhandel van Leuven raakte in verval. Dit zorgde tevens voor sociale spanningen en daarbij kwamen nog schermutselingen met Vlaanderen en de Brabantse Successieoorlog (1355). Door de oprichting van de universiteit in 1425 kende de stad een korte heropleving. Nijverheden en ambachten ontwikkelden zich terug opnieuw en er werden verschillende grote gebouwen opgericht. Vooral de zone rond de Grote Markt werd grondig aangepakt. De oude romaanse Sint-Pieterskerk werd verbouwd tot een grotere gotische kerk en ook het stadhuis en het Tafelrond, het centrum van de ambachten, werden opgericht. De opleving was echter van korte duur. Door opstanden en oorlogen op het einde van 15^e eeuw en het begin van de 16^e eeuw, kwam de stad terecht in een crisis. De macht in het hertogdom Brabant verschoof volledig naar Brussel en Antwerpen en door schulden en boetes ging de stad ook economisch door een diep dal. De 16^e eeuw was, ondanks een periode van korte heropleving dankzij de broekdrukkunst, een zwarte eeuw voor de stad Leuven. De bevolking verminderde, de prijzen van levensmiddelen stegen terwijl de lonen daalden, in 1878 heerste er een pestepidemie en de stad werd verschillende malen belegerd. De situatie stagneerde gedurende de 17^e eeuw, maar Leuven bleef volledig onbelangrijk.

Vanaf de 18^e eeuw en de opkomst van de industrie bloeide de stad terug op. Het economische hart van de stad verschoof naar de Vaartkom, waar in 1750 gestart werd met het graven van de Leuvense Vaart die Leuven verbond met Mechelen en Antwerpen. Ook werden er verschillende steenwegen aangelegd naar de omliggende steden en werden grote opslagplaatsen, zoals het Entrepot, gebouwd. De bedrijvigheid in de stad nam toe en gilden en ambachten leefden weer op. Vooral de Leuvense brouwers kenden een enorme bloei en ook de universiteit trok weer meer studenten aan.

In de 19^e eeuw onderging de stad een volledige transformatie door een nieuwe stadsontwikkeling onder leiding van stadsarchitect François-Henri Laenen. Vooral het gebied tussen de eerste en tweede omwalling werd volledig opnieuw ontwikkeld. De omwallingen, torens en poortgebouwen werden afgebroken en er werden nieuwe, rechtere en bredere straten en pleinen aangelegd. Na de Belgische onafhankelijkheid bloeide Leuven verder op en werd de stad ook verbonden met het spoornet. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de stad in brand gestoken door de Duitse bezetter, waardoor een groot deel van het centrum werd verwoest. Zo gingen de Sint-Pieterskerk en de universiteitsbibliotheek in de vlammen op. Na de oorlog werden veel gebouwen afgebroken en vervangen door nieuwe en

⁴⁴ REYSEL & WESEMAEL 2011; REYSEL 2012; WESEMAEL 2011

⁴⁵ VAN BUYTEN e.a. 1975: 19.

werden ook straten heraangelegd. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog had de stad te leiden onder het krijgsgeweld, ditmaal richtten bombardementen van de geallieerden veel schade aan.

Historiek onderzoeksterrein

In het middeleeuws Leuven situeert het plangebied zich tussen de tweede en de eerste stadsomwalling net ten westen van de Sint-Jacobskerk. Het plangebied bevindt zich op de zuidoostelijke hoek van de kruising tussen de Brusselsestraat en de Goudsbloemstraat. Deze hoek bevindt zich langs een plein dat in de volksmond ook wel gekend staat als de 'Blauwe(n) hoek'. Blauwen Hoek is de benaming voor de pleinvormige verbreding op de hoek van de huidige Brusselsestraat en Goudsbloemstraat, tegenwoordig een rond punt.

In 1574 wordt de Blijenhoek vermeld naar de familie Blij(j)de die over het Sint-Jacobskerkhof woonde. Dit verbasterde naar Blaanhoek en werd in het Frans vertaald als Coin Bleu. Vandaar de huidige benaming Blauwen Hoek. Voor de benaming van de blauwe hoek bestaat ook nog een andere theorie. Het kleine plein bestaat al sinds de late middeleeuwen. De naam blauwe hoek is een verbastering van de term "blijde hoek", dewelke overgenomen is van het Franse "Le Coin Joyeux". Deze naam wordt verklaard door de talrijke aanwezigheid van bierbrouwerijen in Brusselsestraat, maar liefst 16 in aantal. Zo goed als alle brouwerijen in de Brusselsestraat zijn vernield tijdens Wereldoorlog I of gesloopt in het kader van de sanering van de Slachthuiswijk. In het gedeelte vóór de "Blauwen Hoek" bleef enkel "De Jonghen Pelgrim" over (Brusselsestraat nrs. 168-170).⁴⁶

Aan de Blauwe Hoek bevindt zich nu het beschermd monument "Burgerhuizen De Drije Coninghen en Groenendael" (Goudsbloemstraat nr.2). Deze bevinden zich op de plaats van het voormalige refugiehuis van de abdij van Groenendael van 1445. In de 18de eeuw werden de huidige beschermde diephuizen op deze locatie opgericht.

De Brusselsestraat, voorheen Steenweg, situeert -zoals reeds eerder vermeld- ter hoogte van een Romeinse heirweg, die vanaf het midden van de 12^e eeuw Keulen met Brugge verbond. Echter de huidige Brusselsestraat is reeds rechtgetrokken in 1710. Voorheen verliep de route naar Brussel langsheen de Goudsbloemstraat en de Tervuursestraat. Vanaf de 13^e eeuw waren in de Brusselsestraat een aantal kloosters en liefdadigheidsinstellingen gevestigd, onder meer het voormalig Sint-Elisabethgasthuis (Brusselsestraat 63) en het verdwenen Sint-Laureysgasthuis op de 'Blauwen Hoek' ter hoogte van de kruising met de Goudsbloemstraat.⁴⁷ De locatie van het Sint-Laureysgasthuis aan de 'Blauwe(n) Hoek' stemt overeen met die van het plangebied.

De Goudsbloemstraat vormde -zoals reeds eerder aangehaald- een deel van de uitvalsweg naar Brussel. Door de verlenging of het rechte trekken van de Brusselsestraat en de aanleg van het Sint-Jacobsplein moest de Goudsbloemstraat aan belang inboeten. De Goudsbloemstraat is een verbastering van Goutboerts- of Goudsbursstrate (eind 14^e, begin 15^e eeuw), waarbij de huidige naam in 1599 in gebruik werd genomen. De oudste bebouwing situeert zich aan de 'Blauwe(n) Hoek', bij de kruising met de Brusselsestraat, waar oorspronkelijk het Sint-Laureysgasthuis stond.⁴⁸ Zoals voorheen vermeld bevindt het Sint-Laureysgasthuis zich zeer waarschijnlijk binnen het plangebied.

Iets ten oosten van het plangebied is de Sint-Jacobskerk gelegen. De oorsprong van de Sint-Jacobskerk zou een 12^e-eeuwse kapel geweest zijn, opgericht in het gehucht Ter Biest, een woonkern in de vallei van de Voer. Een Sint-Jacobskerk wordt voor het eerst vermeld in 1187 en vervolgens in 1222. Samen met de Sint-Kwintens-, Sint-Michiels- en Sint-Geertruiparochie wordt Sint-Jacobs in 1252 als zelfstandige instelling afgesplitst van de Sint-Pietersparochie. De Sint-Jacobskerk was een halte voor

⁴⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 1035

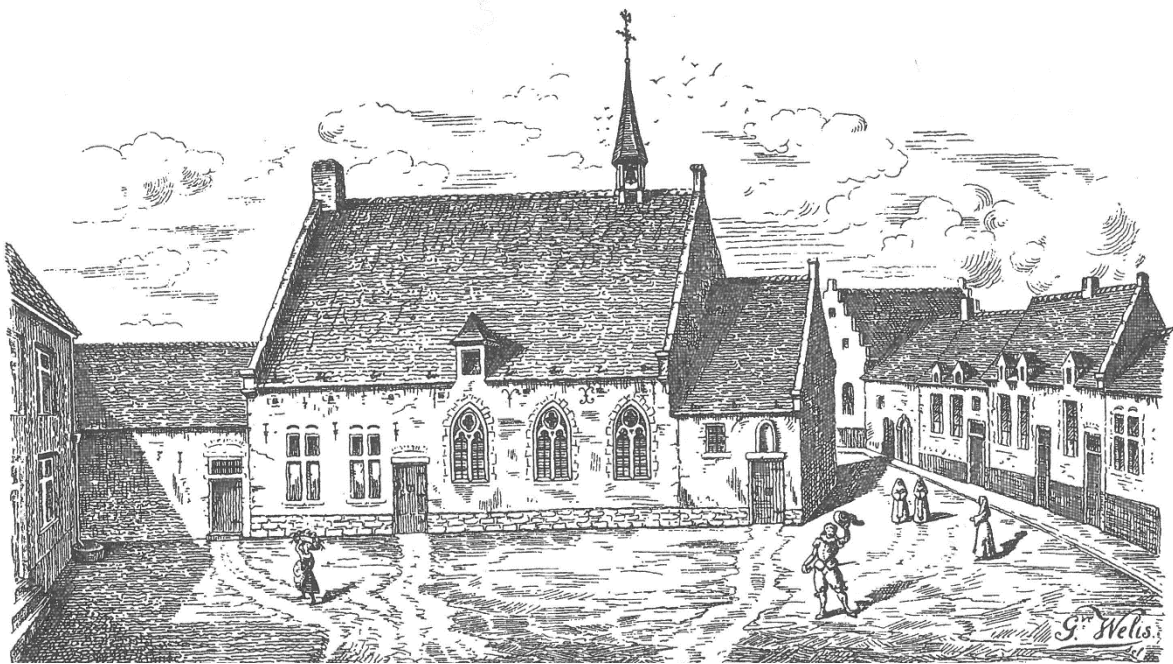
⁴⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 1035

⁴⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 8239

pelgrims op weg naar Santiago de Compostella. Leuven lag op het traject van pelgrims die vanuit Keulen over Aken, Maastricht en Brussel naar Parijs trokken. Ten noordwesten van de Sint-Jacobskerk, ter hoogte van het plangebied, werd aan het einde van de 13^e eeuw aan de 'Blauwe(n) Hoek' het Sint-Laurentiusgasthuis voor pelgrims opgericht. Het omvatte op zijn hoogtepunt 10 bedden voor de zieken, minderbedeelden of pelgrims.⁴⁹

Op de hoek met de Goudsbloemstraat bevond zich het Sint-Laureysgasthuis, dit gasthuis klimt minstens op tot 1290 en is op de kaart van Deventer zichtbaar onder blauw (leien) dak (Figuur 8). Het was een nachtverblijf voor reizende passanten, pelgrims en andere personen met bescheiden middelen. Rond 1597 bevond er zich naast de kapel een woonhuis. Omstreeks het midden van de 16^e eeuw beslist de kerk het Sint-Genovevagasthuis in de Diestsestraat te sluiten en samen te voegen met het Sint-Laureysgasthuis. In 1700 schonk de aartsbisschop van Mechelen, Humbertus Guilielmus de Percipiano, het gasthuis aan de nabijgelegen Sint-Jacobskerk. Het gebouw had op dat moment de reputatie van een nachtelijk toevluchtsoord voor "Dronkaards, bedelaars en personen met slechte intenties".⁵⁰

De kapel werd gesloopt in de 18de eeuw, onder Frans bewind. In het werk van E. Van Even is een prent van het gasthuis afgebeeld (Figuur 7). Aangezien het gasthuis werd afgebroken in 1806 en de prent in een boek van 1895 staat, is het niet duidelijk of het om een waarheidsgetrouwe weergave van het gasthuis gaat.

Figuur 7: Prent van Welis van het Sint-Laureysgasthuis⁵¹

2.2.3 Cartografische bronnen

16e-17e eeuw

Kaart: Jacob van Deventer (ca. 1550-1565)

⁴⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021 ID: 42129

⁵⁰ Van Even & Verhaghen 1895

⁵¹ Van Even & Verhaghen 1895, p. 653

De oudst bruikbare cartografische bron voor het onderzoeksgebied is de kaart van Jacob van Deventer uit 1550-1565 (Figuur 8). Op deze kaart maakt het onderzoeksterrein deel uit van een bebouwing langs de Brusselsestraat en de Goudsbloemstraat. In verdere details van de bebouwing kan enkel gesteld worden dat het hier mogelijk gaat over een soort kapel of kerkje. Dit gebouw is mogelijk het Sint-Laureysgasthuis, dat reeds gesticht werd in de 13^e eeuw.

Even ten westen van het plangebied is de tweede stadsomwalling, met de Brusselse poort, waarneembaar. De eerste stadsomwalling is in het oosten zichtbaar. Aangrenzend in het oosten is de Sint-Jacobskerk gekarteerd.

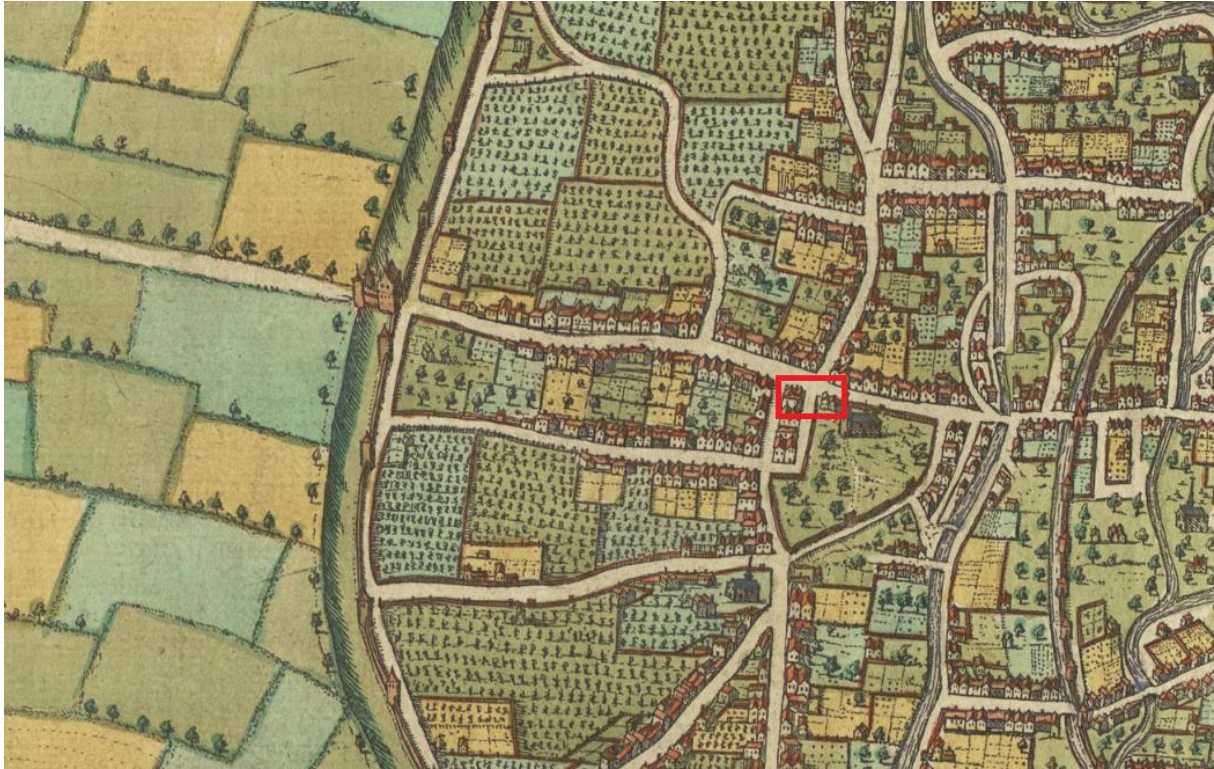
Kaart: Braun en Hogenberg (1583)

Op een kaart uit 1583 (Figuur 9), opgesteld door Braun en Hogenberg, is een meer gedetailleerd beeld van de Leuvense binnenstad weergegeven. Hier verschijnt tevens een nieuwe straat tussen de Sint-Jacobskerk en de Goudsbloemstraat. Ofwel is het pangbied aangrenzend aan de Sint-Jacobskerk, of het maakt deel uit van het noordelijke deel van de bebouwing tussen de Goudbloemstraat en de nieuwe straat.

Figuur 8: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Deventer uit 1550-1565⁵²

⁵² CARTESIUS 2021

Figuur 9: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Braun en Hogenberg uit 1583⁵³

Kaart van het beleg van Leuven: André Pauwels (ca. 1635)⁵⁴

Deze kaart geeft de omgeving van het onderzoeksterrein weer in het begin van de 17e eeuw (Figuur 10). Hier lijkt binnen de contouren van het plangebied bebouwing gekarteerd. Hierin is nogmaals een kapel of kerkje weergegeven dat zou kunnen wijzen op het Sint-Laureysgasthuis.

Kaart: Johannes Blaeu (ca. 1649)⁵⁵

De kaart van Johannes Blaeu uit 1649 (Figuur 11) toont een gelijkaardige situatie aan zoals weergegeven op de kaart uit 1583. Het plangebied kent een dichte bewoningsconcentratie. Bijkomend is er voor het eerst sprake van het Sint-Cornelisgasthuis. Deze is aangegeven door het nummer 20 op de kaart. Verder is een bastion ter hoogte van de 'Wijgart' stadspoort, aan de buitenzijde van de tweede stadsomwalling, aanwezig. Opmerkelijk is het feit dat de huidige Brusselsepoort, hier aangeduid wordt als de 'Wijgart' stadspoort. De Sint-Jacobskerk is ook duidelijk weergegeven ten oosten van het plangebied.

⁵³ CARTESIUS 2021

⁵⁴ CARTESIUS 2021

⁵⁵ CARTESIUS 2021

Figuur 10: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van het Beleg van Leuven in 1635⁵⁶
(Noorden rechts gelegen)

Figuur 11: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Johannes Blaeu uit 1649⁵⁷

⁵⁶ CARTESIUS 2021

⁵⁷ CARTESIUS 2021

18^e eeuw**Kaart: “Ville de Louvain” (ca. 1711)⁵⁸**

Op een kaart van Leuven uit 1711 genaamd *Ville de Louvain* (Figuur 12) is er ditmaal enkel sprake van de Goudsbloemstraat. De parallelle straat naast de Sint-Jacobskerk is hier niet weergegeven. Wel is er weer een afbeelding van een kapel of kerkje zichtbaar daar waar het plangebied zich bevindt. Deze slaat vermoedelijk op het Sint-Laureysgasthuis of Sint-Cornelisgasthuis.

Kaart: F. de Wit (ca. 1728)⁵⁹

De historische kaart van F. de Wit (Figuur 13) is een kopie van de kaart van Johannes Blaeu (1649). Het Sint-Cornelisgasthuis wordt weergegeven binnen de indicatie van het plangebied en is aangeduid met de letter ‘u’. Op deze kaart grenst het gasthuis duidelijk tegen de Sint-Jacobskerk.

Figuur 12: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart S.n. “Ville de Louvain”⁶⁰ (ca. 1711) (noorden schuinboven rechts gelegen)

⁵⁸ CARTESIUS 2021

⁵⁹ CARTESIUS 2021

⁶⁰ CARTESIUS 2021

Figuur 13: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van F. de Wit⁶¹ (ca. 1728)

Villaret (1745-1748)

Op de Villaretkaat (Plan 9) is er binnen de contouren van het plangebied enkel sprake van een groot bebouwd vlak ter hoogte van het plangebied. Net ten oosten van het plangebied is de Sint-Jacobskerk gekarteerd. De straat die voorheen de Sint-Jacobskerk scheidde van de Goudsbloemstraat is ook hier niet meer weergegeven op deze kaart.

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart⁶² (Plan 10) is te zien dat het plangebied bebouwd is met twee structuren die rood gekleurd zijn. Het meest zuidelijke gebouw lijkt kruisvormig te zijn. Het aangrenzende gebouw in het noordelijke deel van het plangebied heeft een langwerpige rechthoekige vorm. De directe omgeving van het plangebied vertoont een sterke gelijkenis met de huidige omgeving. Onmiddellijk ten noorden wordt een soort verbreding/plein weergegeven dat doorkruist wordt door de Brusselsestraat. Verder is ook de Sint-Jacobskerk duidelijk zichtbaar en grenst het plangebied aan de contouren van gebied rondom de kerk. De onbekende straat op oudere kaarten die zich westelijk tegen de Sint-Jacobskerk bevond lijkt hier eerder een steegje met bomen.

Plan van Leuven en haar grondgebied (ca. 1786)⁶³

Op een plan van Leuven uit 1786 (Figuur 14) is het projectgebied grotendeels ingekleurd als bebouwd. Het Sint-Laureysgasthuis is eveneens gekarteerd en benoemd als *Chap.stLaurant*. De stadstorens op de tweede stadsomwalling zijn hier niet weergegeven. De Sint-Jacobskerk is ook weer duidelijk aangegeven. Tussen het plangebied en de Sint-Jacobskerk bevindt zich hoofdzakelijk bebouwing en lijkt er een kleine strook open ruimte weergegeven dat mogelijk slaat op het reeds besproken

⁶¹ CARTESIUS 2021

⁶² KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

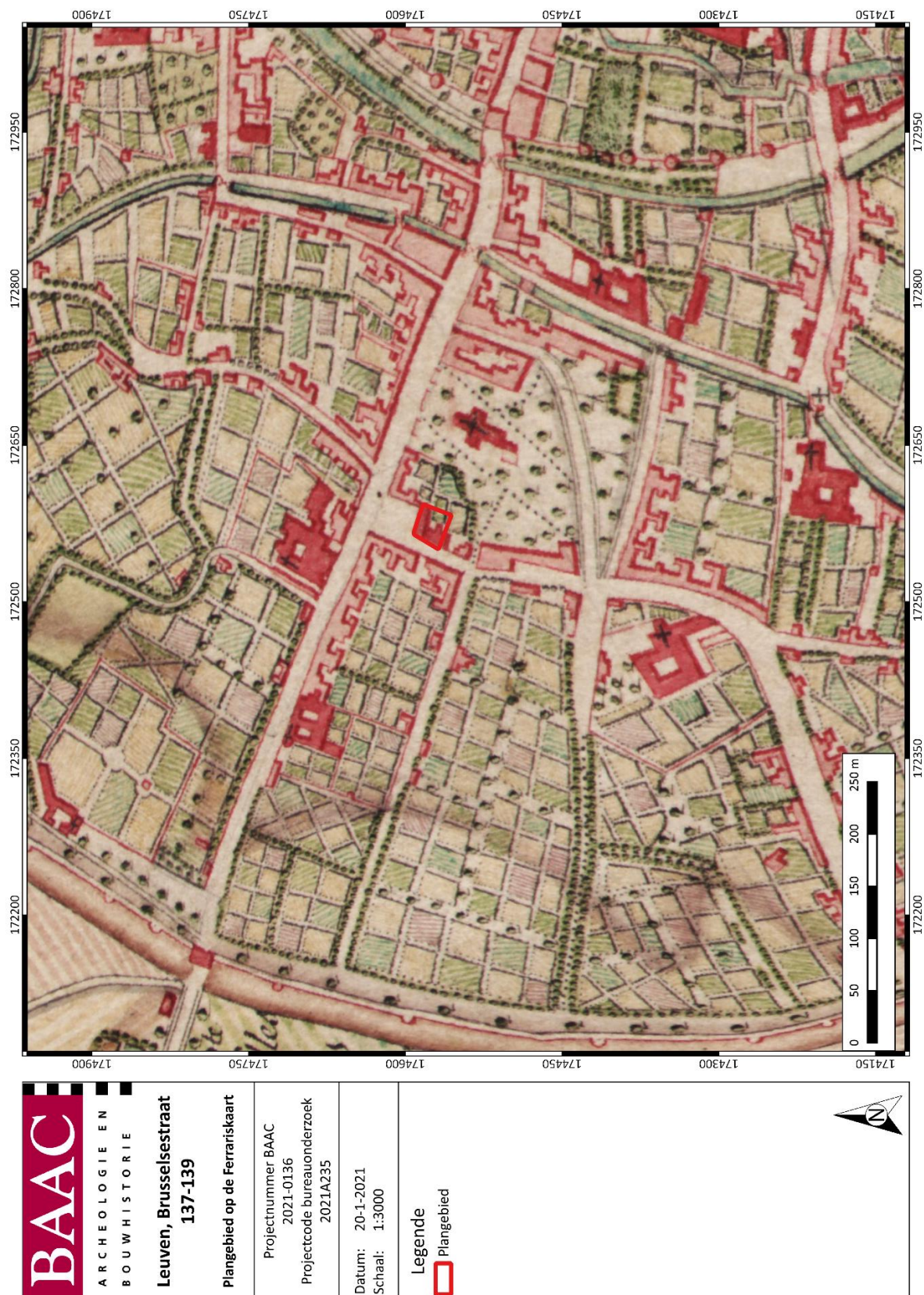
⁶³ CARTESIUS 2021

pad/straat/steeg. Naar het zuiden toe is er ook een aansluiting van dit weggetje op de Goudsbloemstraat. Het pleintje dat doorkruist wordt door de Brusselsestraat is ook op dit plan duidelijk weergegeven.

Plan 9: Plangebied op de Villaret⁶⁴ (analoog; 1:14.400; 21/01/2021)

⁶⁴ GEOPUNT 2021c

Plan 10: Plangebied op de Ferrariskaart⁶⁵ (analoog; 1:25.000; 20/01/2021)

⁶⁵ GEOPUNT 2021a

Figuur 14: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Leuven en haar grondgebied (ca. 1786) ⁶⁶ (noorden linksonder gelegen)

Vandermaelen (1846-1854)

Ter hoogte van het plangebied wordt op de Vandermaelenkaart⁶⁷ (Plan 11) bebouwing afgebeeld. Deze is niet benoemd maar bevindt zich wel daar waar het Sint-Laureysgasthuis wordt afgebeeld op oudere kaarten. Het weggetje tussen het plangebied en de Sint-Jacobskerk is hier duidelijk weergegeven. Tevens is het pleintje dat doorkruist wordt door de Brusselsestraat en waar het plangebied aan grenst duidelijk weergegeven.

⁶⁶ CARTESIUS 2021

⁶⁷ GEOPUNT 2021d

Plan 11: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁶⁸ (analoog; 1:20.000; 21/01/2021)

⁶⁸ GEOPUNT 2021b

Topografische kaart (1970)

Op de topografische kaart uit 1970 (Plan 12) is het plangebied, als bebouwde zone aangeduid. Ook hier is het plein ten noorden van het plangebied duidelijk zichtbaar.

Plan 12: Plangebied op topografische kaart 1970⁶⁹ (1:25.000; digitaal; 19/01/2021)

2.2.4 Orthofotografische bronnen

Bij consultatie van enkele luchtfoto's uit de 20^e eeuw werd vastgesteld dat het onderzoeksterrein reeds een hoge densiteit aan bebouwing kende.

Op de orthofotografischemozaïek van 1947-1954 (Plan 13) is duidelijk zichtbaar dat het plangebied bebouwd is. Er lijken twee aaneengesloten gebouwen zich te onderscheiden. Zo is er sprake van een gebouw dat uitsteekt op de Brusselsestraat en één op de hoek van Goudbloemstraat en Brusselsestraat.

De dakconstructie op de luchtfoto uit 1979 (Plan 14) vertoont sterke gelijkenissen met de structuur zichtbaar op Plan 13.

Op de meest recente luchtfoto (Plan 15) komt een erg gelijkende situatie voor als op de oudere orthografische kaarten.

⁶⁹ CARTESIUS 2021

Plan 13: Plangebied weergegeven op orthografische kaart 1947-1954⁷⁰ (digitaal; 1:1; 21/01/2021)

Plan 14: Plangebied op Orthofoto uit 1979-1990⁷¹ (1:1; digitaal; 19/01/2021)

⁷⁰ CARTESIUS 2021

⁷¹ AGIV 2021c

Plan 15: Plangebied op meest recente Orthofoto⁷² (1:1; digitaal; 19/01/2021)

⁷² AGIV 2021d

2.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Brusselsestraat 137-139 zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 16).⁷³ Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 1):

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁷⁴

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
208934	LEUVEN, VERLOREN KOST: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: LAATMIDDELEEUWSE STADSTOREN
218279	LEUVEN, WIJNPERS: MECHANISCHE PROSPECTIE (PROEFSLEUVEN): RECENTE SPOREN
211279	LEUVEN, WIJNPERSHUIS: OPGRAVING: MIDDELEEUWSE WIJNKELDER, GEWELF, VLOEREN EN AFVALKUIL
150206	LEUVEN, RIDDERSTRAAT: OPGRAVING: LAATMIDDELEEUWSE GRACHT MET AARDEWERK EN LEDERFRAGMENTEN
150205	LEUVEN, FONTEINSTRAAT: OPGRAVING - LATE MIDDELEEUWEN: LAGEN MET AARDEWERK, ORGANISCH MATERIAAL, DIERLIJK BOT; LEERLOOIERIJ - NIEUWE TIJD: AFVALPUT/BEERPUT
208938	LEUVEN, STADSPOORT: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: VOLMIDDELEEUWSE STADSPOORT EERSTE STADSOMWALLING
3428	LEUVEN, SINT-PIETERSZIEKENHUIS: CONTROLE VAN WERKEN - VROEGE BRONSTIJD: LITHISCH MATERIAAL - MIDDEN-ROMEINSE TIJD: LAGEN MET BOUWMATERIAAL, AARDEWERK, METAAL - LATE MIDDELEEUWEN: WATERPUT, EIKEN FUNDERINGSPALEN

⁷³ CAI 2021

⁷⁴ CAI 2021

	- NIEUWE TIJD: HOUTEN WATERLEIDING, AFVALLAAG MET MENSELIJKE SKELETRESTEN
20082	LEUVEN, MINDERBROEDERSTRAAT II: TOEVALSVONDST: LAATMIDDELEEUWS AARDEWERK, BENEN SCHAATS
219821	LEUVEN, HERTOGENSITE: MECHANISCHE PROSPECTIE: LAATMIDDELEEUWSE BEWONING EN KLOOSTER; 16E-EEUWSE BEWONING; 19E-EEUWS GASTHUIS; 20E-EEUWSE AFVALPUT/BEERPUT
157214	LEUVEN, SINT-JACOBSKERK: OPGRAVING: LAATMIDDELEEUWSE KERK EN ONGEDATEERDE VLAKGRAVEN
208939	LEUVEN, STADSPOORT: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: VOLMIDDELEEUWSE STADSPOORT 'MINDERBROEDERSPOORT' EERSTE STADSOMWALLING
833	LEUVEN, EERSTE STADSOMWALLING: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: VOLMIDDELEEUWSE STADSWAL
164815	LEUVEN, JANSENIUSTOREN: CARTOGRAFISCHE INDICATOR, MECHANISCHE PROSPECTIE: VOLMIDDELEEUWSE STADSPOORT
207249	LEUVEN, TWEEDE STADSOMWALLING: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: LAATMIDDELEEUWSE STADSOMWALLING
215232	LEUVEN, BRUSSESESTRAAT 203: METAALDETECTIE: 19E-EEUWSE IJSKELDER
207246	LEUVEN, BRUSSESEPOORT: CARTOGRAFISCHE INDICATOR: LAATMIDDELEEUWSE STADSPOORT VAN DE TWEEDE STADSOMWALLING
CAI-gebeurtenis	
2013/455	LEUVEN, WIJNPERSSTRAAT: MECHANISCHE PROSPECTIE (PROEFSLEUVEN): RECENTE VERSTORINGEN
2014/330	LEUVEN, HANDBOOGHOF: MECHANISCHE PROSPECTIE (PROEFPUTTEN): 12E-20E-EEUWSE OPHOGINGSLAGEN

In het historische centrum van Leuven zijn talrijke meldingen van archeologie terug te vinden. In deze lijst worden enkel de meldingen met dezelfde geografische situatie als het plangebied opgelijst. Het gaat om meldingen in de nabije omgeving van het terrein, situerend tussen of in de directe omgeving van beide stadsomwallingen.

Bovenstaande CAI-gegevens tonen aan dat er in de nabije omgeving van het plangebied (binnen een straal van ca. 600 m rond de stadskern) mogelijk reeds sprake was van menselijke aanwezigheid vanaf de vroege bronstijd. Te Leuven Sint-Pietersziekenhuis, op ca. 500 m ten oosten van het plangebied, werd een driehoekige pijlpunt met schachtdoorn uit lichtbruine vuursteen met tweevlakkige retouche gevonden (CAI 3428). Op dezelfde site werden tijdens een controle van werken eveneens drie midden-Romeinse lagen, die bouw materiaal, aardewerk en ijzerslakken bevatten, aangetroffen. Mogelijk werd een taverne of kleine *vicus* aangesneden.

Vervolgens zijn een groot aantal sporen en vondsten, daterend in de middeleeuwen, in de nabije omgeving voorhanden. Tot de volmiddeleeuwse CAI-waarden behoren vier cartografische indicatoren met betrekking tot het eerste verdedigingselement van Leuven. Zo werd de eerste stadsomwalling (CAI 833) opgericht tussen 1156-1161 of tussen 1190-1235. De bijna cirkelvormige stadswal, die de 12^e-eeuwse stad begrenste, was 2.750 m lang, 1,70 m breed, telde 31 waltorens en 11 poorten ter hoogte van de invalswegen. Drie stadspoorten situeren zich nabij het plangebied (CAI 208938, 208939, 164815).

De tweede stadsomwalling (CAI 207249), eveneens aangeduid als cartografische indicator, werd in de 14^e eeuw aangelegd ten gevolge van de toenemende Leuvense bevolking. De stadsomwalling bestond uit een gracht en een wal met bovenop een 5 m hoge bakstenen muur. In de wal zaten acht stadspoorten en drie waterpoorten. Twee stadspoorten zijn dicht bij het plangebied gesitueerd (CAI 208934, 207246).

Daarnaast is er sprake van enkele archeologische onderzoeken die laatmiddeleeuwse sporen aan het licht brachten.

- CAI 150206: Tijdens een opgraving aan de Ridderstraat, ca. 400 m ten noordoosten van het plangebied, werd een gracht aangesneden. Deze vertoonde 14^e-eeuwse aardewerkfragmenten en een 65-tal lederfragmenten afkomstig van een lederbewerker en/of schoenlapper.
- CAI 20082: Aan de Minderbroederstraat, ca. 560 m ten zuidoosten van het plangebied, in de tuin van het oud Minderbroederklooster, werden enkele toevalsvondsten gedaan: aardewerk en een benen schaats.
- CAI 157214: De opgravingen ter hoogte van de Sint-Jacobskerk, op ca. 230 m ten oosten van het plangebied, leverden de restanten van de Romaanse kerk op, met name de vierkante westertoren. Bijkomend werd een oorspronkelijk Gotisch vloerniveau vastgesteld. Ook zijn er mogelijk tot 1000 vlakgraven aanwezig, die nog niet zijn opgegraven.
- CAI 211279: Zowel muur- of funderingsrestanten van de eerste wijnkelder uit 1418 als het recentere wijnpersgebouw (1551) werden op ca. 500 m ten noordoosten van het plangebied tijdens een opgraving waargenomen. Daarnaast is er sprake van vier vloerniveaus en een afvalkuil, die voornamelijk verbrand bouw materiaal en aardewerk bevatte.
- CAI 150205: Archeologisch onderzoek aan de Fonteinstraat, ca. 400 m ten noordoosten van het plangebied, bracht twee antropogene 'lagen', met 14^e-eeuws aardewerk, plantaardig materiaal en runderbeenderen, alsook drie eikenhouten huidevettersputten aan het licht.
- CAI 3428: Ter hoogte van -het eerder aangehaalde- Sint-Pietersziekenhuis werd in de oude bedding van de Aa, die begin de 13^e eeuw werd afgesneden en rond 1400 dichtslibde, een 14^e-eeuwse waterput aangetroffen. In de vulling bevond zich aardewerk, metalen voorwerpen, leder en een koperen legpenning. Verder is er sprake van 15^e of 16^e-eeuwse eiken funderingspalen.

- CAI 219821: Op de Hertogensite, ca. 420 m ten zuidoosten van het plangebied, werden restanten van middeleeuwse bewoning en een klooster aangesneden. Van de grote kloostertuin werden enkele archeologische relictten aangetroffen.

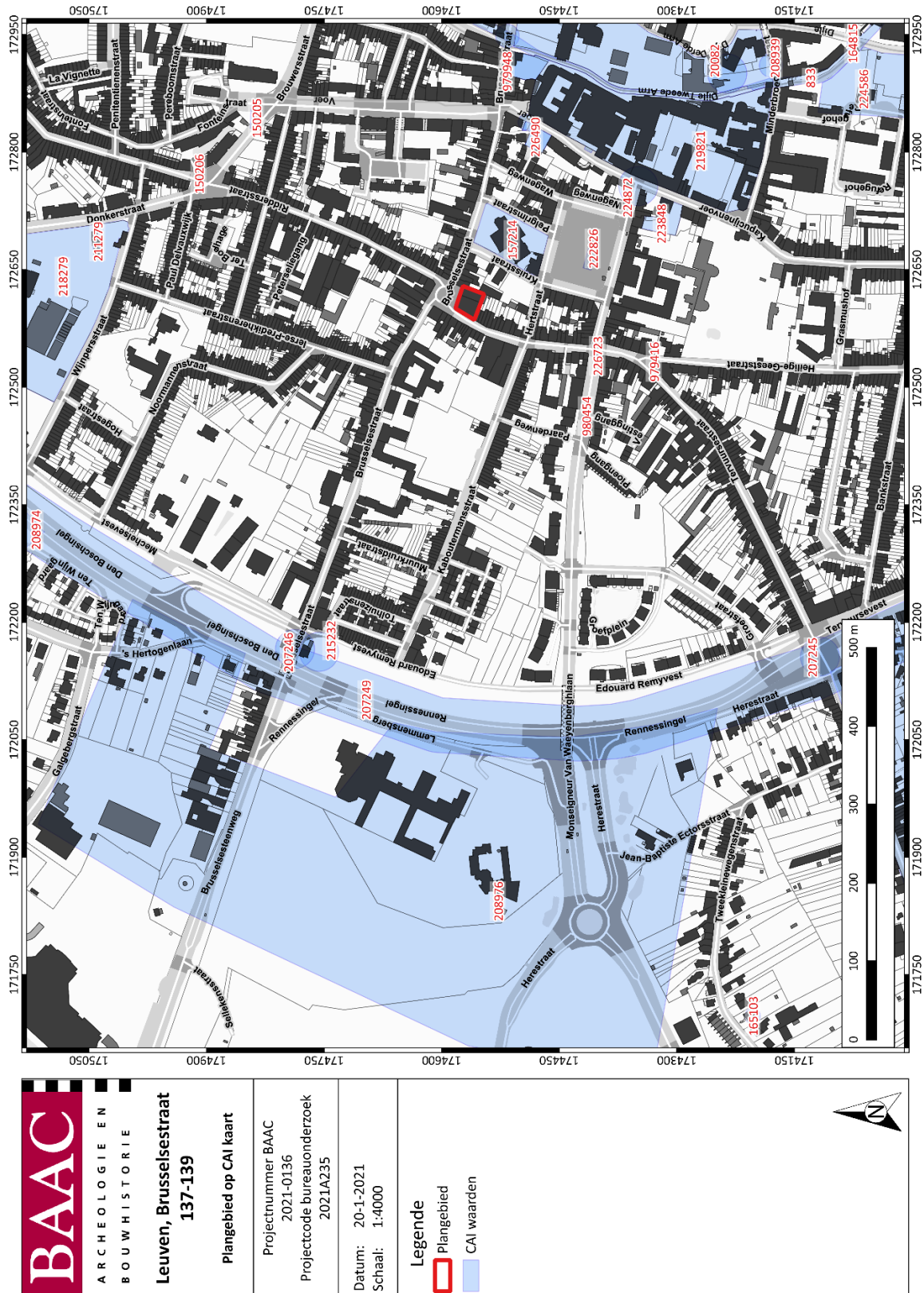
Voor de nieuwe tijd zijn drie sites voorhanden. Zo werd ter hoogte van de -zopas vermelde Hertogensite 16^e-eeuwse bewoning vastgesteld (CAI 219821). Verder leverde de controle van werken aan het Sint-Pietersziekenhuis naast de sporen en vondsten uit de vroege bronstijd, de midden-Romeinse periode en de late middeleeuwen een 17^e-eeuwse houten waterleiding en een afvallaag met menselijke skeletresten op (CAI 3428). Mogelijk waren de skeletdelen afkomstig van een grachtveld van de zusters van het ziekenhuis. Op de -eerder genoemde- leerlooierijsite werd een vierkante bakstenen afvalput/beerput gevonden (CAI 150205).

Tot slot werd aan de Brusselsestraat, op ca. 340 m ten westen van het plangebied, een 19^e-eeuwse ijskelder (CAI 215232) aangesneden. Op de Hertogensite werd de -eerder aangehaalde- laatmiddeleeuwse en 16^e-eeuwse bewoning opgevolgd door een 19^e-eeuws gasthuis (CAI 219821). Ook was er sprake van een 20^e-eeuwse afvalput, waarin afval van een medische hulppost uit WOII werd aangetroffen.

Het proefputtenonderzoek aan het Handbooghof, ca. 500 m ten oosten van het plangebied, leverde enkel ophogingslagen op, die vermoedelijk kunnen gedateerd worden tussen de 12^e tot 20^e eeuw (2014/330). Deze eerste relevante archeologische niveaus verschenen op ca. 0,60 m onder het huidige maaiveld. Er waren geen sporen aanwezig.⁷⁵ Op ca. 500 m ten noordoosten van het plangebied bracht het proefsleuvenproject aan de Wijnpersstraat enkel recente verstoringen aan het licht (2013/455).⁷⁶

⁷⁵ DEVROE & CLAESEN 2014

⁷⁶ VANDER GINST & SMEETS 2013

Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁷⁷ (digitaal; 1:1; 20/01/2021)⁷⁷ CAI 2021

Ander archeologisch onderzoek in de regio*Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio*

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
ID 13179	LEUVEN, KABOUTERMANSSTRAAT	BOZ / LB / PP / PS	PP / PS
ID 4295	LEUVEN, NOORMANNENSTRAAT	BOZ	GEEN VERVOLG
ID 8671	LEUVEN, BIEZENSTRAAT	BOZ	VAB / WAB / PP / PS
ID 10369	LEUVEN, HANDBOOGHOF	BOZ	GEEN VERVOLG
ID 4332	LEUVEN, HERTOGENSITE	BOZ	DO
ID 3620	LEUVEN, BRUSSESESTRAAT	BOZ	DO
ID 712	LEUVEN, BRUSSESESTRAAT	DO	GEEN VERVOLG
ID1809	LEUVEN, SINT-RafaëLToren	BOZ	GEEN VERVOLG
ID4986	LEUVEN, HERTOGENSITE AANLEG APPARTEMENTSBLOKKEN	BOZ	DO
ID10479	LEUVEN, KAPUCIJNENVOER	BOZ / LB / PS	DO
ID 860	LEUVEN, KAPUCIJNENVOER	DO	GEEN VERVOLG
ID7111	LEUVEN, CAPUCIJNENVOER 22	BOZ / LB / PS	GEEN VERVOLG
ID1333	LEUVEN, JANSENIUSHOF	BOZ	GEEN VERVOLG
ID3407	LEUVEN, GRASMUS	BOZ / PP	GEEN VERVOLG
ID7716	LEUVEN, VOORZORGSTRAAT	BOZ	GEEN VERVOLG

Toelichting archeologisch onderzoek

Naast de vermeldingen in de CAI werden een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd in de nabije omgeving van het plangebied.

Net ten westen van het plangebied werd er voor de Kaboutermansstraat een archeologienota opgemaakt (ID13179). Ten gevolge van geplande constructie van nieuwbouwwoningen en de Renovatie van het klooster van de Broeders van Liefde aan de Brusselsestraat, Goudsbloemstraat en Kaboutermansstraat. Er werden na het bureauonderzoek landschappelijk boringen uitgevoerd opgevolgd door proefputten en proefsleuven. Grote delen van de site zijn door bebouwing nog niet nauwer onderzocht. Uit het reeds uitgevoerde onderzoek is aangetoond dat er menselijke activiteit bestond van de middeleeuwen tot op heden.

Ca. 200 m ten zuiden van het plangebied werd voor de Biezenstraat en omgeving een archeologienota opgemaakt (ID8671). Ten gevolge van de geplande werken ter hoogte van het Sint-Jacobsplein, de Mgr. Van Waeyenberghlaan, de Sint-Hubertusstraat en de Biezenstraat, alle met een maximale uitgraafdiepte van 3,05 m, en het potentiële archeologische erfgoed wordt verder onderzoek geadviseerd.⁷⁸

⁷⁸ DE RIJCK & PELSMAEKERS 2018

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied wordt in historische bronnen vermeld als Blauwe hoek, Blijde hoek, Sint-Laureysgasthuis en Sint-Cornelisgasthuis. Als de bebouwing aangegeven op de historische kaarten overeenstemt met het ondertussen verdwenen Sint-Laureysgasthuis, dan bestaat er een reële kans dat deze zich (gedeeltelijk) binnen de contouren van het plangebied bevindt. De desbetreffende bebouwing zou dan dateren uit de 12^e-13^e eeuw. In de directe omgeving (aan de Brusselsestraat) komt op zowel de Ferrariskaart als de Vandermaelenkaart een plein voor. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) kan enkel gesteld worden dat de Brusselsestraat vermoedelijk deel uitmaakte van een Romeinse heirbaan. Er zijn geen steentijdwaarden in de directe nabije omgeving van het plangebied teruggevonden. Wel zijn er ruim voldoende sporen en vondsten aangetroffen in de directe omgeving die de aanwezigheid van occupatie in de regio tijdens verschillende periodes in het verleden kunnen aantonen.

Het bodembestand van het projectgebied lijkt gedeeltelijk verstoord door ingrepen in het landschap in de 19^e en 20^e eeuw. Op het plangebied staat een gebouw, waarvan het niet duidelijk is hoe diep de funderingen hiervan gaan. Dit gebouw zal gesloopt worden in kader van de geplande werken op het onderzoeksterrein.

2.3.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. In volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- Paleolandschappelijke ligging: Het projectgebied bevindt zich op de overgang tussen het hoger gelegen Noord-Brabants leemplateau en de lagergelegen Dijlevlei. De omgeving van het plangebied vertoont bijgevolg een sterk afhellende topografie naar het oosten toe. De stadskern situeert zich met andere woorden zowel in de alluviale vlakte van de rivier als op de hogere, afgevlakte delen van het plateau.
- Bodem: Het plangebied kent volgens de bodemkaart van Vlaanderen een OB-bodemtype wat duidt op een door de mens gewijzigde bodem. De omliggende bodemtypes hebben betrekking op droge leembodems. Verder is er de mogelijke aanwezigheid van colluvium (Abp-bodemtype), dat bestaat uit geërodeerd leemmateriaal van de hoger liggende plateaugronden.
- Cartografische bronnen: Op basis van het uitgevoerde cartografische bureauonderzoek kan als besluit gesteld worden dat het onderzoeksgebied vanaf het midden van de 16^e eeuw en mogelijk reeds vroeger bebouwing vertoonde. Ter hoogte van het plangebied situeerde zich op meerdere kaarten van de 16^e tot 19^e eeuw het Sint-Laureysgasthuis. Op het historisch kaartmateriaal uit de 20^e eeuw is het gasthuis niet meer aanwezig maar is wel duidelijk de huidige situatie reeds waarneembaar.
- CAI-waarden en archeologisch onderzoek: In een straal van ca. 600 m rondom het plangebied zijn een aantal archeologisch gedocumenteerde sites en waarden voorhanden. Zo werd een

lithische vondst, daterend in de vroege bronstijd, aangetroffen. Ook is er sprake van een vermoedelijke vicus of taverne met Romeinse datering. Verder zijn een groot aantal laatmiddeleeuwse sporen en vondsten voorhanden: gracht gevuld met lederafval, restanten van een wijnpersgebouw, huidevettersputten, waterput, bewoningssporen, kloosterrestanten en restanten van een Romaanse voorloper van de Sint-Jacobskerk met nabijgelegen vlakgraven. De nieuwe tijd wordt gekenmerkt door bewoningssporen, een afval/beerput en een houten waterleiding. Tot slot is er voor de nieuwste tijd sprake van een ijskelder, een gasthuis en een afvalput.

- Gekende verstoringen: Er is volgens de cartografische en luchtfotografische studie sprake van waarneembare versturende elementen binnen het plangebied. Op de historische kaarten werd voornamelijk dezelfde bebouwing weergegeven, met name het Sint-Laureysgasthuis/Sint-Cornelisgasthuis. In het begin van de tweede helft van de 20^e eeuw wordt er een winkelpand gebouwd met daarboven appartementen. Momenteel vertoont het plangebied dezelfde situatie zoals deze in de tweede helft van de vorige eeuw. In het noordwestelijk deel van het plangebied werd de bodem reeds gedeeltelijk verstoort tot op ca. 2,5 m over. In het oostelijk en noordoostelijk deel van het plangebied werden twee smeerputten aangelegd deze reiken tot een diepte van 1,1 m en 1,5 m.
- Geplande verstoringen: Binnen het plangebied wordt een woonproject gepland, bestaande uit één enkele woonblok met groenzone en ondergrondse parkeergelegenheid. De geplande werken zullen het volledige plangebied tot ongeveer 4 m onder het huidige straatniveau verstoren.

De te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied op basis van het bureauonderzoek worden hieronder opgesomd.

- Steentijd: De paleolandschappelijke ligging creëert, samen met de weliswaar vrij beperkte vondsten, een verhoogde verwachting op steentijdmateriaal en/of -sporen. Dit omwille van de sterk variërende topografie, met name verhoogde plateaus en heuvelruggen binnen/nabij de Dijlevallei. Op verschillende plaatsen in de omgeving zijn lithische artefacten aangetroffen, zoals op de Kesselberg in Kessel-Lo en in het Heverleebos.
- Metaaltijden: Ook hier is de paleolandschappelijke ligging van het plangebied aantrekkelijk voor vestiging. In de streek rondom Leuven werd deze periode mogelijk gekenmerkt door een verspreide bewoning, waarvan het oppidum op de Kesselberg en de grafheuvels in het Heverleebos voorbeelden zijn. Waarschijnlijk werden de hoogtes binnen Leuven eveneens bewoond.
- Romeinse periode: Na de verovering door de Romeinen van onze contreien werd de Dijle aangeduid als grens tussen de Civitas Nerviorum en de Civitas Tungrorum. Ter hoogte van de Brusselsestraat situeerde zich eveneens een Romeinse weg, die een aftakking van de belangrijke as Tongeren-Tienen-Kortrijk was. Op ca. 550 m ten oosten van het plangebied werd mogelijk een taverne of kleine vicus ontdekt.
- Middeleeuwen: Leuven werd vanaf de 11^e eeuw een van de belangrijkste plaatsen binnen de Nederlanden. De gunstige ligging van Leuven langs de Dijle en de handelsroute Keulen-Brugge droegen bij tot de groei van een handelscentrum. De vele sporen en vondsten met betrekking tot ambachten en bewoning tonen deze economische groei aan. Tevens stemt de ligging van het plangebied overeen met die van het voormalige Sint-Laureysgasthuis. Dat gesticht zou zijn tegen het einde van de 13^e eeuw door de Sint-Jacobskerk. Deze kerk kent zijn oorsprong in de

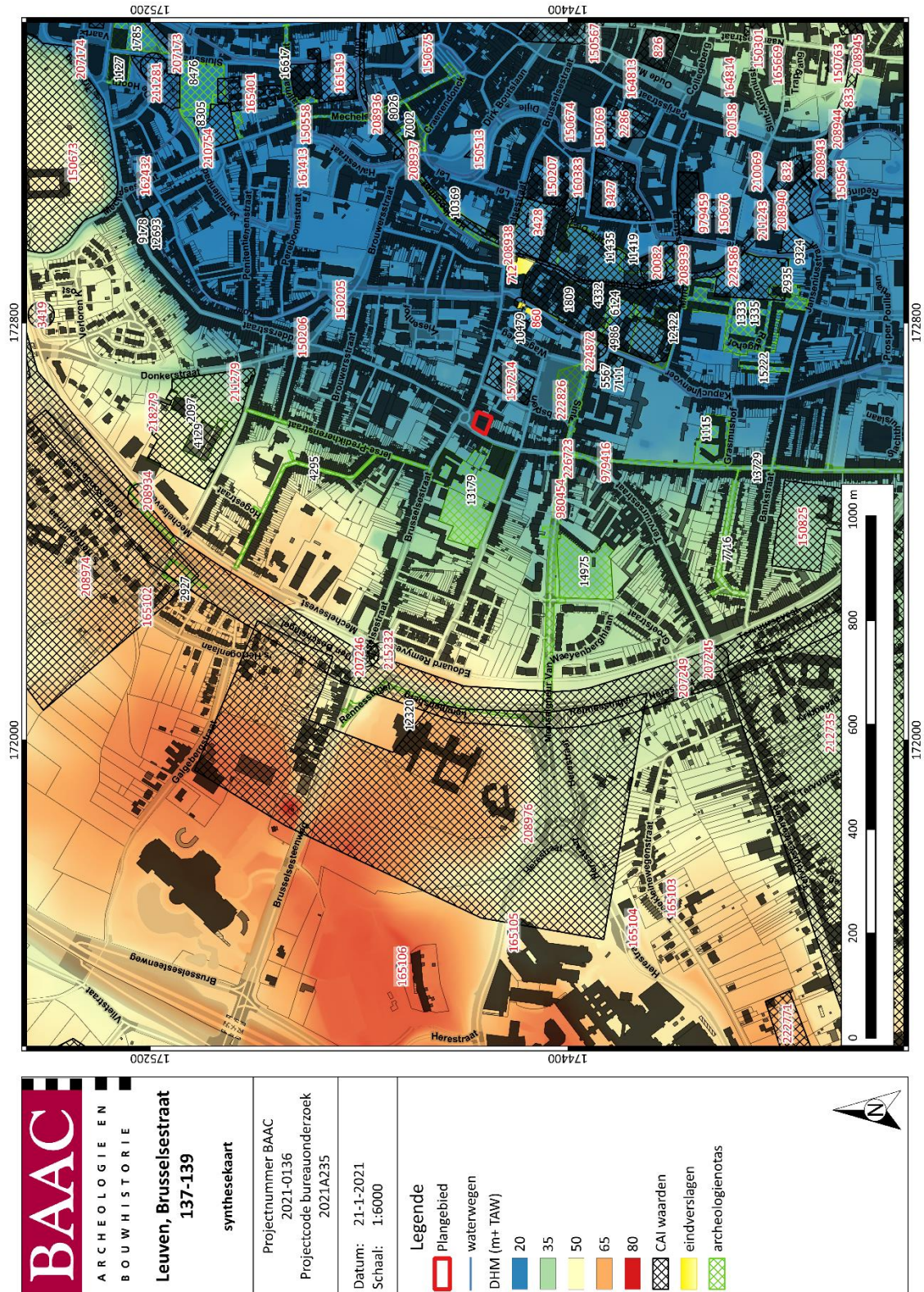
12^e eeuw en situeert zich ten oosten nabij het plangebied. In de vroege middeleeuwen moet het plangebied deel hebben uitgemaakt van een gehucht genaamd Ter Biest.

- Nieuwe/nieuwste tijd: In de directe omgeving van het plangebied zijn voor de nieuwe en nieuwste tijd voornamelijk bewoningssporen en afval/beerputten voorhanden. Volgens het beschikbaar cartografisch materiaal was het plangebied nog steeds in gebruik als gasthuis met kapel van de Sint-Jacobskerk. Het plangebied lijkt geen deel uit te maken van de grafvelden die de nabijgelegen Sint-Jacobskerk omringen.

Op basis van de landschappelijke, bodemkundige en archeologische gegevens kunnen we stellen dat het plangebied sinds lange tijd interessant was voor ingebruikname door de mens. Het plangebied kan -ondanks de afwezigheid van vondsten- mogelijk vanaf de steentijden reeds menselijke aanwezigheid vertonen. De gunstige paleolandschappelijke ligging en de verderaf gelegen vondsten duiden hierop. Verder kan de Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe/nieuwste tijd sterk vertegenwoordigd zijn.

2.3.3 Syntheseplan

Het syntheseplan omvat het plangebied weergegeven op het digitale hoogte model en de kadasterkaart. Op het plan zijn de waterwegen aangeduid alsook de CAI-waarden, archeologienota's, nota's en eindverslagen.

Plan 17: Synthesepan (digitaal; 1:1; 21/01/2021)

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van het bureauonderzoek voor het plangebied *Leuven, Brusselsestraat 137-139* werden onvoldoende gegevens verzameld om de aan- of afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven. Desondanks kan een gemotiveerde uitspraak gedaan worden over het al dan niet moeten nemen van verdere maatregelen.

Het potentieel op kennisvermeerdering bij verder onderzoek wordt door volgende elementen gestaafd:

- Gekende verstoringen: Aangegeven door de initiatiefnemer bevat de huidige bebouwing een kelderniveau. In het noordwestelijk deel van het plangebied is de bodem reeds gedeeltelijk verstoort tot op ca. 2,5m over. In het oostelijk en noordoostelijk deel van het plangebied werden twee smeerputten aangelegd deze reiken tot een diepte van 1,1 m en 1,5 m.
- Geplande werken: Het uitgraven van een kelderparking over het volledige oppervlak van het plangebied tot een diepte van ca. 4 m. Hiernaast zullen de geplande werken geen verdere verstoringen in de bodem veroorzaken.
- Bewaringsomstandigheden bodemarchief: De bewaringsomstandigheden van het bodemarchief zijn niet te bepalen. De bodem is vermoedelijk reeds in enige mate verstoord door bebouwing in het verleden en de huidige bebouwing. Het plangebied is gelegen in een zone waar weinig verandering in bebouwing is voorgekomen in het verleden. Cartografische bronnen vanaf de 16^e eeuw tot en met de 19^e eeuw bevestigen dit. De verstoringen veroorzaakt door de huidige bebouwing zijn moeilijk in te schatten.
- Bodem: Het bodembestand bestaat uit een OB-bodemtype, wat duidt op een door de mens gewijzigde ondergrond. De omliggende bodemtypes, gesitueerd in het westen, hebben betrekking op droge leembodems.
- CAI en ander archeologisch onderzoek: In de nabije omgeving zijn reeds archeologische waarden aangetroffen die dateren in de vroege bronstijd, Romeinse periode, middeleeuwen en de nieuwe/nieuwste tijd. De grootste vertegenwoordiging van sporen en vondsten dateert uit de late middeleeuwen. Ten gevolge van de paleolandschappelijke ligging is de kans op steentijd echter eveneens reëel.

Bovenstaand overzicht geeft aan dat het potentieel op (waardevolle) kenniswinst bij verder archeologisch (voor-)onderzoek voor de perioden steentijden tot en met de nieuwste tijd aanwezig is. Dit geldt zeker voor de middeleeuwen afhankelijk van hoeverre het Sint-Laureysgasthuis zich binnen de contouren van het plangebied bevindt en of deze bewaard is gebleven. Het potentieel op kennisvermeerdering bij verder onderzoek is bijgevolg erg groot voor deze periode. De investeringen die gepaard gaan met verder archeologisch onderzoek staan in verhouding tot de mogelijke resultaten die dergelijk onderzoek naar verwachting zal opleveren. De eerste stap is het uitvoeren van een proefputtenonderzoek.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er onvoldoende informatie over de mogelijke aanwezigheid van een archeologische site met name het Sint-Laureysgasthuis. Het

kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Op basis van de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁷⁹ is verder vooronderzoek aangewezen.

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	NEE	NEE	NEE	NEE	GEZIEN HET FEIT DAT HET PLANGEBIED VOLLEDIG BEBOUWD IS KAN DERGELIJK ONDERZOEK NIET UITGEVOERD WORDEN. VERDER ZULLEN DE MOGELIJK AANWEZIGE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN UIT GRONDSPOREN EN/OF VONDSTEN BESTAAN.
VELDKARTERING	NEE	NEE	NEE	NEE	HET TERREIN IS MOMENTEEL BEBOUWD EN VERHARD. OOK NA DE SLOOP WORDT DIT NIET NUTTIG GEACHT.
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	NEE	NEE	NEE	NEE	HET PLANGEBIED BEVINDT ZICH IN ONBEPAALD BODEMTYPE BINNEN VERSTEDELIJKT GEBIED. DIT VOORSPELT EEN COMPLEXE STRATIGRAFIE MET DE MOGELIJKE AANWEZIGHEID VAN HARDE STRUCTUREN HETGEEN DE WERKING EN DAARMEE DE EFFICIËNTIE VAN DEZE METHODE TE NIET DOEN.
VERKENNEND/ WAARDEREND BOORONDERZOEK	NEE	MSS	NEE	MSS	INDIEN BIJ HET UITVOEREN VAN HET PROEFPUTTENONDERZOEK BLIJF IS VAN EEN ONDERLIGGENDE INTACTE BODEM MET POTENTIEEL OP STEENTIJD IS DERGELIJK ONDERZOEK WENSELIJK.
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	NEE	MSS	NEE	MSS	INDIEN HET PROEFPUTTENONDERZOEK WIJST OP EEN INTACTE BODEM EN HET ARCHEOLOGISCHE BOORONDERZOEK LITHISCHE ARTEFACTEN AAN HET LICHT BRENGT, KUNNEN PROEFPUTTEN NOODZAKELIJK ZIJN OM HET PREHISTORISCH POTENTIEEL VERDER IN TE SCHATTEN.
PROEFSLEUVEN/ PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA*	JA	NEE	JA	PROEFPUTTEN ZIJN DE MEEST GESCHIKTE METHODE OM DE OPENSTAANDE ONDERZOEKSVRAGEN TE BEANTWOORDEN, ZIJNDE OF DE BINNEN HET PLANGEBIED

⁷⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020 fig.3

AANWEZIGE ARCHEOLOGISCHE
VERWACHTINGEN KLOPPEN EN WAT HUN
WAARDE IS. DAARENBOVEN WORDT DE
OPPERVLAKTE VAN DE INGEPEN BEPERKT
GEHOUDEN OM OVERBODIGE SCHADE AAN
HET ERFGOED TE VOORKOMEN.

*Na de sloop van de huidige gebouwen en bestaande verharding.

Na de sloop van de huidige bebouwing dient er na gegaan te worden welke exacte verstoring deze heeft veroorzaakt. Wat in deze situatie het beste kan vastgesteld worden doormiddel van proefputten. Hierbij kan vervolgens vastgesteld worden in hoeverre de archeologische waarden overeenstemmen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek. Tijdens dergelijk onderzoek is het van belang dat slechts een beperkt deel van het onderzoeksterrein onderzocht wordt. Zo wordt het resultaat van het onderzoek bereikt met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Vervolgens kan na het uitvoeren van het proefputtenonderzoek nagegaan worden door middel van verkennende archeologische boringen of er steentijdpotentieel aanwezig is binnen het plangebied.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor het terrein gelegen te Leuven Brusselsestraat 137-139, heeft BAAC Vlaanderen een archeologienota opgesteld. Er werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Binnen het plangebied van ca. 925 m² groot zal een studentenresidentie komen, evenals de aanleg van ondergrondse parkeergelegenheid, voetgangerspad en een groenzone. Deze werken zullen het potentieel archeologisch bodemarchief verstoren.

Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, stelt BAAC Vlaanderen bvba vast onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke aanwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied aan te tonen. Er is een hoog potentieel op resten uit het verleden. De kans op prehistorie is middelhoog, aangezien de prehistorische mens zich meestal vestigde op een hoger gelegen deel nabij water. Tevens is de kans op het aantreffen van sporen vanaf de metaaltijden middelgroot, aangezien de omgeving in deze periode bewoond was. De kans op het aantreffen van sporen uit de middeleeuwen tot de nieuwste tijd wordt zeer hooggeschat gezien de duidelijke aanwezigheid van het voormalig Sint-Laureysgasthuis in historische en cartografische bronnen. Verder bevindt het plangebied zich binnen de tweede stadsomwalling (geconstrueerd in de 14^e eeuw) wat de kans op archeologie nog groter maakt.

Verder onderzoek wordt geadviseerd over het hele plangebied, aangezien de geplande werken het volledige plangebied tot een diepte van ca. 4 m zullen verstoren. Hierbij wordt het advies gegeven voor het uitvoeren van een proefputtenonderzoek na de sloop van de huidig bebouwing. Met als doel een gedegen inschatting te kunnen maken van het archeologisch potentieel van het plangebied.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Grondplan van de ondergrondse parking	7
Figuur 2: Doorsnede van de toekomstige inplanting	7
Figuur 3: Schetsen van toekomstig inplanting	8
Figuur 4: Overzicht geplande werken op begane grond	8
Figuur 5: Hoogteverloop terrein	15
Figuur 6: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	18
Figuur 7: Prent van Welis van het Sint-Laureysgasthuis	24
Figuur 8: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Deventer uit 1550-1565	25
Figuur 9: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Braun en Hogenberg uit 1583	26
Figuur 10: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van het Beleg van Leuven in 1635 (Noorden rechts gelegen)	27
Figuur 11: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Johannes Blaeu uit 1649	27
Figuur 12: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart S.n. "Ville de Louvain" (ca. 1711) (noorden schuinboven rechts gelegen)	28
Figuur 13: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van F. de Wit (ca. 1728)	29
Figuur 14: Indicatieve aanduiding van het plangebied op de kaart van Leuven en haar grondgebied (ca. 1786) (noorden linksonder gelegen)	32

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 19/01/2021)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 19/01/2021)	3
Plan 3: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op orthofoto(digitaal; 1:1; 19/01/2021)	6
Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 19/01/2021)	13
Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 20/01/2021)	14
Plan 6: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 20/01/2021)	17
Plan 7: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 20/01/2021)	18
Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 20/01/2021)	19
Plan 9: Plangebied op de Villaret (analoog; 1:14.400; 21/01/2021)	30
Plan 10: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 20/01/2021)	31
Plan 11: Plangebied op de Vandermaelenkaart (analoog; 1:20.000; 21/01/2021)	33
Plan 12: Plangebied op topografische kaart 1970 (1:25.000; digitaal; 19/01/2021)	34
Plan 13: Plangebied wergegeven op orthografische kaart 1947-1954 (digitaal; 1:1; 21/01/2021)	35
Plan 14: Plangebied op Orthofoto uit 1979-1990 (1:1; digitaal; 19/01/2021)	35
Plan 15: Plangebied op meest recente Orthofoto (1:1; digitaal; 19/01/2021)	36
Plan 16: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal; 1:1; 20/01/2021)	41
Plan 17: Synthesepan (digitaal; 1:1; 21/01/2021)	47

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	37
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio	42
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode	49

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel. Available at: https://www.onroerendergoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerendergoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf.
- AGIV, 2021a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen.
- AGIV, 2021d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2021f. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Traditionele landschapskaart. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- CAI, 2021. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerendergoed.be/>.
- CARTESIUS, 2021. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DEMOEN, D. & VANDEPLASSCHE, A., 2016. *Archeologienota Leuven Deberiotstraat 8-14, BAAC Vlaanderen Rapport 366*, Gent (Mariakerke).
- DEVROE, A. & CLAESEN, J., 2014. *Archeologische opgraving. Leuven Handbooghof. Rapport 2014/001*, Leuven.
- DOV VLAANDEREN, 2021a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiar). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- Van Even, E. & Verhaghen, P.-J., 1895. *Louvain dans le passé & dans le présent : formation de la ville*,

événements mémorables, territoire, topographie, institutions, monuments, oeuvres d'art,
Leuven: Fonteyn.

GEOPUNT, 2021a. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2021b. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2021c. GEOPUNT VLAANDEREN: Villaretkaart (1745-1748). *GEOPUNT, 2021. GEOPUNT VLAANDEREN: Villaretkaart (1745-1748).*

GEOPUNT, 2021d. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).

DE GEYTER, G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, Kaartblad 27-28-36 Proven-IEPER-Ploegsteert*, Brussel.

VANDER GINST, V. & SMEETS, M., 2013. *Het archeologisch vooronderzoek aan de Wijnpersstraat te Leuven. Archeo-rapport 195*, Kessel-Lo.

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2021. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at:
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.

DE RIJCK, A. & PELSMAEKERS, S., 2018. *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van het lijntracé vanaf de Rennsingel tot aan de Voer, Leuven. ABO Archeologische Rapporten 573*, Aartselaar. Available at:
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/8671>.